

HAASTE

Haastateltavana Marko Forss **s.4**

Rikoksia verkossa **s.8**

Some rikosuhriyössä **s.13**

Naisten kokema väkivalta EU:ssa **s.19**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Sosiaalinen media

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Sosiaalinen media pitää poliisin kiireisenä
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on ylikonstaapeli **Marko Forss** Helsingin poliisilaitokselta. Nettipoliisitoiminnan käynnistäjä näkee isona haasteena poliisityön kannalta sosiaalisen median käytön pirstaleisuuden. Hänen mielestään tarvitaan enemmän vähintään EU-tasosta yhteistyötä ja praktiivisempaa otetta esimerkiksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyyn.

Sosiaalisen median käyttö on arkipäivää
 Sosiaalisen median palvelut ovat tavoitaneet jo suurimman osan suomalaisista.

8 Rikoksia verkossa
Robin Lardot & Klaus Kaartinen

Sosiaaliseen mediaan liittyvät rikokset ovat moninaisia. Kirjoittajat tarkastelevat sosiaalista mediaa kovan rikollisuuden näkökulmasta – miten sosiaalinen media auttaa tietomurroissa ja esimerkiksi petosrikollisuudessa sekä miten sitä käytetään rikostorjunnassa ja millaisia haasteita tähän liittyy. Erityisen haasteen luo näiden palveluiden kansainvälinen luonne.

10 Sosiaalinen media täydentää hätätilanteiden viestintää
Kankaanranta, Pylväs & Hokkanen

Pelastusopisto ja Poliisiammattikorkeakoulu toteuttivat vuonna 2013 tutkimushankkeen ”Sosiaalinen media ja älypuhelinsovellukset kansalaisten avuksi hätätilanteissa”. Artikkelissa tarkastellaan, millaisia uusia mahdollisuuksia ja haasteita sosiaalinen media tuo viranomaisviestintään perinteisiin viestintätapoihin verrattuna. Sosiaalinen media tulisi nähdä nykyisiä viestintätapoja täydentävänä välineenä.

13 Sosiaalinen media auttamisessa ja asenteisiin vaikuttamisessa
Vaaranen-Valkonen, Tuovinen & Arko

Ihmisillä on luontainen halu ja taipumus olla kontaktissa toisiin ihmisiin. Netti ja erilaiset sosiaaliset verkkoympäristöt kuuluvat monen ihmisen arkipäivään ja tarjoavat parhaimmillaan laajat mahdollisuudet kanssakäymiseen, myös rikosuhrityössä.

16 Sosiaalinen media nuorisotyössä
Heikki Lauha

Nuorisotyötä on pitkään tehty aktiivisesti eri sosiaalisen median ympäristöissä. On ymmärretty, että työtä pitää tehdä siellä missä nuoretkin ovat. Toisaalta, aihetta hehkutukseen ja ylipistelyyn ei ole. Nuorisotalalla tarvitaan lisää rohkeutta tutustua ja kokeilla uusia teknologioita sekä toimintamuotoja – yhdessä nuorten kanssa.

18 Ehkäisevää työtä somessa
Riikka Kostiainen

Jutussa esitellään muutamia esimerkkejä rikoksia ennaltaehkäisevästä työstä verkossa ja sosiaalisessa mediassa.

19 Naisten kokema väkivalta EU:ssa
Heiskanen, Kervinen & Lietonen

Euroopan Unionin perusoikeusviraston (FRA) syksyllä 2012 tekemän haastattelututkimuksen tulokset julkistettiin maaliskuussa. Suomalaisesta näkökulmasta huomio kiinnittyi siihen, että Suomi sijoittui Euroopan kärkeen naisten kokeman väkivallan yleisyydessä.

22 Työperäisen ihmiskaupan torjuntaan uusia keinoja
Anniina Jokinen

Työperäinen ihmiskauppa esiintyy osana ravintola- ja siivousalojen harmaata taloutta. Näillä aloilla on rakenteita, jotka heikentävät niillä työskentelevien

ulkomaalaisten työntekijöiden asemaa ja olosuhteita. Puuttamalla harmaaseen talouteen ja lievempiin ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön muotoihin voidaan torjua myös ihmiskauppaa.

24 Yleisötalouksien turvallisuustyössä kehitettävää
Jyri Paasonen

Erialaisten yleisötalouksien turvallisuus on herättänyt viime vuosina runsaasti keskustelua. Yleisötalouksien järjestämistä ja turvallisuustoimintaa ohjaa suuri määrä lainsäädäntöä. Järjestäjät joutuvat panostamaan turvallisuuteen enemmän, mistä aiheutuu huomattavia kuluja.

26 Ympäristörikollisuuden tutkinta Suomessa ja Ruotsissa
Iina Sahramäki & Terhi Kankaanranta

Artikkelissa tarkastellaan ympäristörikosepäilyjen ilmoittamiskäytänteitä, torjunnan ja tutkinnan organisointia sekä ympäristörikostutkijoiden koulutusta.

28 Vastuullisuus poliittisen korruption välineenä
Catharina Groop

Vastuullisuusprosessiin osallistumalla voimme ennaltaehkäistä poliittista korruptiota, jolla on negatiivinen vaikutus taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen kehitykseen sekä jokaisen kansalaisen mahdollisuuksiin hyvään elämään.

30 Vankeuslainsäädäntöön useita täsmennyksiä
Ulla Mohell

Keskeisimmät ehdotukset koskevat vankeiden tapaamista, sähköistä viestintää ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä.

32 Hyvä naapurisuus luo turvallisuutta
Riikka Kostiainen

Rikoksantorjuntaneuvoston Naapuriaputyöryhmä jätti suosituksensa.

34 KRIMINOLOGIA
Matti Laine: Itsekäs vai sosiaalinen?

36 AJASSA

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Juha Kääriäinen
Poliisiammattikorkeakoulu

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: 02951 50252
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Sakari Melander (pj.)
Helsingin yliopisto
Janne Kivivuori (varapj.)
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Päivi Honkatukia
Tampereen yliopisto
Aarne Kinnunen
Oikeusministeriö
Ulla Knuuti
Rikosseuraamuslaitos
Jaana Koivukangas
Rikosuhripäivystys
Juha Kreuz
Päivölään opisto
Robin Lardot
Poliisihallitus
Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Marjo-Riitta Pihlajamäki
Turun kaupunki
Olli Salin
Helsingin kaupunki
Jukka-Pekka Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Josef Horazny/CTK/Lehtikuva

Tilauhinta

Vuosikerta 25 euroa + alv. 10%
Irttonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Sähköposti: haaste@om.fi
Lomakkeet: www.haaste.om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

14. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkojulkaisu)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ JUHA KÄÄRIÄINEN

Verkon vaarat ja mahdollisuudet

Perinteinen viestintä, jota Haaste-lehtikin edustaa, perustuu yhdensuuntaiseen tiedonkulkuun. Lukijat saavat eteensä säännöllisin väliajoin valmiin tietopakettien, joka jaetaan lukijoille, katselijoille tai kuulijoille. Viestintävälineiden kehittyessä on kuitenkin nopeasti syntynyt aivan uudenlainen tilanne, jossa tiedonkulku ei ole enää yhdensuuntaista vaan verkostomaista: media on sosiaalista. Sosiaalisen median kehittyminen ei ole kuitenkaan merkinnyt perinteisen median alasajoa vaan päinvastoin sitä, että lehdistö, tv tai radio hyödyntävät sähköisen ja sosiaalisen median mahdollisuuksia. Esimerkiksi isojen uutistapahtumien ympärille syntyy välittömästi keskusteluryhmiä, joissa mediakuluttajat ottavat kantaa tapahtumien kulkuun ja osallistuvat tiedon tuottamiseen.

Sosiaalisen median ja ylipäätään tietoverkkojen huima kehittyminen on tuonut mukanaan aivan uudenlaisia uhkia ja mahdollisuuksia kansalaisten turvallisuuden näkökulmasta. Kuten **Robin Lardot** ja **Klaus Kaartinen** kirjoittavat oheisessa artikkelissaan, tietoverkot ja sosiaalinen media mahdollistavat monenlaisia uusia rikollisuuden muotoja. Esimerkkinä voidaan mainita erilaiset petokset ja huijaukset, joita usein johdetaan ulkomailta ja joissa hyödynnetään tietoverkoista ongittuja yksilöjä koskevia tietoja. Viranomaisten kannalta tällaisten rikosten selvittäminen on haastavaa ja edellyttää kansainvälistä yhteistyötä. Toisena esimerkkinä voidaan mainita sosiaalisen median blogikirjoituksissa ja keskustelupalstoilla leviävät epäasialliset kirjoitukset, jotka voivat saada äärimmäisiä muotoja ja johtaa epäilyihin kunnianloukkauksista tai viharikoksista.

Toisaalta sosiaalinen media voi tarjota uusia keinoja rikosten ennaltaehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. Nettopoliisitoiminta on osoittanut tarpeellisuutensa jo muutaman vuoden aikana tarjoamalla kansalaisille mahdollisuuden olla yhteydessä poliisiin sosiaalisen median välityksellä. Poliisin on oltava läsnä ja tavoitettavissa kaikkialla siellä, missä ihmiset toimivat, myös sosiaalisessa mediassa. Kuten **Terhi Kankaanranta**, **Kari Pylväs** ja **Laura Hokkanen** kirjoittavat, sosiaalisen median vuorovaikutuksellisuutta voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän viranomaisten ja kansalaisten välisessä vuorovaikutuksessa esimerkiksi erilaisissa hätätilanteissa. Yksisuuntaisen viestinnän rinnalle tarvitaan entistä monipuolisempia keinoja, joilla kansalaiset voivat kertoa vaaratilanteista ja niiden kehittymisestä suoraan tapahtumapaikoilta verkoissa, joissa myös viranomaiset ovat mukana. Kun jotain poikkeuksellista tapahtuu, ihmiset eivät tänä päivänä turvaudu pelkästään viranomaisilta tulleisiin "hätätiedotteisiin" vaan etsivät tietoa ja myös tuottavat tietoa samanaikaisesti monissa sähköisissä medioissa. Yhteisöt ovat yhä enemmän myös verkkoyhteisöjä ja niissä myös turvallisuusviranomaisten on oltava mukana.

Sosiaalinen media pitää poliisin kiireisenä

Sosiaalisen median varjopuolia ovat mm. lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, vihapuhe, kiusaaminen, vainoaminen, identiteettivarkaudet, petokset ja virtuaaliomaisuusrikokset. Nettipoliisitoiminnan käynnistäjä, ylikonstaapeli **Marko Forss** Helsingin poliisilaitokselta näkee isona haasteena poliisityön kannalta sosiaalisen median käytön pirstaleisuuden. Hänen mielestään tarvitaan enemmän vähintään EU-tasoista yhteistyötä ja proaktiivisempaa otetta esimerkiksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyyn.

Fobbana tunnettu ylikonstaapeli Marko Forss työskentelee Helsingin poliisilaitoksen nettipoliisiryhmässä. Innostus nettityöhön heräsi, kun hän keväällä 2007 siirtyi kentältä alle 18-vuotiaiden tekemien juttujen ja perheväkivallan tutkintaan. Silloin nuorten jutuissa nousi esiin IRC-Galleria, jossa tapahtui kiusaamista, seksuaalirikoksia, siellä riideltiin ja nuoret tunnistivat tekijöitä ja rikoksia. Ilman palveluun kirjautumista viestejä ei kuitenkaan pystynyt katsomaan.

– En ollut koskaan käyttänyt IRC-Galleriaa ja ylipäätään olin tietokoneen käyttäjänä ”perusuuno”. Ensimmäisen

pöytäkoneen kotiin olin hankkinut vasta 2005 ja sähköpostia käytin vain työpaikalla. Kuulin, että nuorisotyötä tehdään jo sosiaalisessa mediassa ja kävin tutustumassa tähän Netari-toimintaan sekä IRC-Gallerian ylläpitoon. Näkyvän nettipoliisityön pääsin aloittamaan IRC-Galleriassa syksyllä 2008 ja siitä puolen vuoden päästä ryhmä vahvistui kolmihenkiseksi. Sitten min toimintaa on laajennettu useisiin eri sosiaalisen median palveluihin kuten Facebookiin ja muihinkin poliisilaitoksiin on tullut nettipoliiseja, joskaan ei päätoimisia.

Forss pitää omilla kasvoillaan ja nimellään esiintymistä sosiaalisessa mediassa onnis-

tuneena ratkaisuna. Se, että poliisi toimii samoilla säännöillä kuin muutkin käyttäjät, on luonut luottamusta ja turvallisuudentunnetta nettiin. Näkyvällä poliisityöllä netissä pyritään ennalta ehkäisemään rikoksia, madaltamaan kynnystä ottaa yhteyttä poliisiin ja puuttumaan akuutisti etenkin sosiaalisessa mediassa tapahtuviin rikoksiin.

SOMESSA TEHDÄÄN OIKEAA POLIISITYÖTÄ

Sosiaalisen median rikokset ovat Forssin mukaan säilyneet samankaltaisina, mutta sosiaalisen median pirstaleisuus hankaloittaa poliisityötä. Vuonna 2008 melkein kaikki nuoret olivat

IRC-Galleriassa ja sitä kautta hyvin tavoitettavissa, nykyään nuoret ovat aktiivisesti mukana monissa eri palveluissa. Forss itse toimii tällä hetkellä Facebookissa, IRC-Galleriassa, HommaForumissa ja kirjoittaa paria blogia. Lisäksi Helsingin nettipoliisi toimii Demin ja Kuvakkeen palveluissa ja tiedottaa Twitterissä ja YouTubessa.

– Valitsemme palvelut sen perusteella, missä meillä on aito mahdollisuus vaikuttaa ja tehdä poliisityötä. Käytännössä täytyy olla mahdollisuus kirjoittaa yksityisviestejä ja puuttua palvelussa tapahtuviin rikkeisiin. Esimerkiksi nuorten suosiman Ask.fm:n rikkeisiin emme käytännössä

Ylikonstaapeli Marko Fors on kirjoittamassa sosiaalisen median rikoksista myös kirjaa, joka ilmestyy elokuussa.

pysty puuttumaan, koska siellä voi kirjoitella nimettömästi. Sen sijaan Facebook on työmme kannalta hyvä palvelu, koska ihmiset esiintyvät siellä yleensä omalla nimellään ja profiili tavoitetaan viestillä ja lisäksi siellä on kaikenikäisiä. Totta kai voimme tehdä ennalta estävää työtä jokaisessa palvelussa viestinnän keinoin, mutta se ei ole meidän toimintamme ydin.

Fors kertoo, että Helsingin nettipoliisiryhmä on rajannut työtään entistä enemmän netin rikoksiin, vaikka kysyntää olisi kysymystulvasta päätellen yleiselle neuvontapalvelullekin. Viime vuonna he vastasivat 3200 sähköpostiin ja Facebookissa 5700 yksityisviestiin. Nettiasioiden lisäksi kysyttiin paljon liikenteestä, lupa-asioista, riita-asioista ja kuluttajansuojasta, mutta näihin kysymyksiin Helsingin nettipoliisilla ei ole enää mah-

dollisuuksia vastata. Varsinaisia toimenpiteitä oli 329. Nettipoliisit puuttuivat yli sataan kiusaamistapaukseen – jotka yleensä liittyivät nettiin ja useammin aikuisiin kuin nuoriin – useisiin laittomiin uhkauksiin, kunnianloukkauksiin jne. Lisäksi he lähettivät vihjeitä rikoksista eteenpäin ja antoivat poliisille virka-apua tiedon hakemisessa, yhteydenotossa asiakkaaseen somen kautta ja kadonneen etsinnässä. Sen sijaan ilmoitusten tekeminen varsinkin lapsia koskevista seksuaalirikoksista on vähentynyt selvästi, viime vuonna niitä tehtiin enää 11. Se tosin johtuu suuresti siitä, että nykyään nettipoliisiin yhteyttä ottavat usein vanhemmat, ja heille voidaan jättää vastuu rikosilmoituksen teosta. Lisäksi nettipoliisia työllistävät jonkin verran luennot, sidosryhmätapaamiset ja median haastattelut.

AIKUISET MONESTI SUUREMPI ONGELMA KUIN NUORET

Ylikonstaapeli Marko Fors kuvaa sosiaalisen median arkipäiväistymistä sillä, että viisi vuotta sitten uutisissa oli harvoin mitään sosiaalisesta mediasta, mutta nykyään harvoin välttyy sellaiselta uutispäivältä, jolloin aihetta ei käsiteltäisi ollenkaan. Netti ja some näkyy myös poliisin työssä yhä enemmän. Kun vuonna 2010 internet tai netti esiintyi sanana noin 15 000 rikosilmoituksessa, 2013 jo 37 000 ilmoituksessa. Samaan aikaan nettipoliisin työmuodon ihmettely on vähentynyt.

– Nykyään poliisin läsnäololle netissä on jopa enemmän tarvetta aikuisten kuin lasten takia. Aikuisten mukaantulo sosiaaliseen mediaan on tuonut entistä enemmän pöyristelyä ja ilkeilyä. Tavallaan sosiaalinen

media on myös kaventanut sananvapautta, sillä tyhmästä mielipiteestä ristiinnaulitaan melko varmasti. Asioita voidaan kommentoida nopeasti mieltämättä, niitä kärjistetään ja sovinnollisuus puuttuu. Joskus voi olla vaikea havaita, kuka keskustelija on trolli (provosoiva häirikkö), kellä on päihde- tai mielenterveysongelmia, kuka hännää muuten vain ja kuka kirjoittaa tosisaan. Väärinymmärtäminen on hyvin helppoa sosiaalisessa mediassa, Fors kuvaa keskustelukulttuuria pahimmillaan.

Aikuisten mukaantulo on tuonut sosiaaliseen mediaan entistä voimakkaammin myös parisuhdekiistat ja kiusaamisen eri muodot, jopa työpaikkakiusaamisen. Työkavereiden keskinäisestä kiusaamisesta nettipoliisiin otetaan yhteyttä silti hyvin harvoin. Sen sijaan viranomaistoiminta saattaa joutua tarkkaan tarkasteluun, mikä on samaan aikaan sekä hyvä että huono asia, Fors kertoo.

– Viranomaisten toiminnan täytyy olla läpinäkyvää – jos jotain salamyhkäistä yritetään tehdä, se tulee todennäköisesti ilmi joko sosiaalisen median kautta tai muutoin. Toisaalta sosiaalisessa mediassa esiintyy yksipuolista mustamaalaamista. Esimerkiksi poliisilla ja sosiaaliviranomaisella on harvoin mahdollisuus lausua julkisesti vastinetta somessa ruodittavaan yksittäistapaukseen. Vaikka keskustelu perustuisi esimerkiksi videomateriaaliin huostaanottotilanteesta, emme voi tietää tilanteen taustoista ja kuinka paljon video kattaa koko tilanteesta.

Fors uskoo, että myös aikuisten toiminta sosiaalisessa mediassa on menossa parempaan suuntaan, vaikka →

Ylikonstaapeli Marko Forss toteaa, että ylipäätään internet ja etenkin sosiaalinen media pitää ottaa lainvalmistelussa huomattavasti nykyistä paremmin huomioon.

→ edelleen löytyy kantapään kautta oppijoita. Ihmisten pitäisi ymmärtää sekä somen erityisluonne että yhtäläisyydet reaali maailmaan.

– Samalla lailla kuin ihmisen välttää menemästä kaupungilla ikävään paikkaan ikävään aikaan, sosiaalisessa mediassa ei tarvitse osallistua ikäviin väittelyihin ikävien ihmisten kanssa. Tai jos jättää lompakon takin taskuun urheiluhallin yleiseen naulakkaan, se todennäköisesti viedään – samoin jos laittaa sosiaaliseen mediaan kiinnostavaa materiaalia, kuten ns. herutuskuvia tai hölmöilyvideoita, ne todennäköisesti lähtevät leviämään.

Jos näin käy, nettipoliisilla on huonot mahdollisuudet saada materiaalia poistetuksi sosiaalisesta mediasta, ainaakaan ulkomaisista palveluista. Asianomistaja kannattaa aina itse pyytää palvelun ylläpitoa poistamaan materiaali, jonka kokee loukkaavaksi tai epämiellyttäväksi – vaikka siitä olisi tehty rikosilmoituskin.

Forss haluaa kuitenkin sanoa lohdutukseksi niille nuorille, joiden alastonkuvia on lähtenyt leviämään, että sosiaalisessa mediassa tulee todella harvoin esille jo kertaalleen levinneitä alastonkuvia. Tapaus tosin saattaa tulla kiusaamistapauksena esille muutoin vaikka koulussa, eikä muisto tapahtuneesta kovin nopeasti vanhene. Uhriin tapaus voi vaikuttaa hyvinkin vahvasti ja hän voi kuvitella muiden tietävän tapahtuneesta, mikä voi muuttaa uh-

rin oman käytöksen hyvinkin sulkeutuneeksi ja syrjään vetäytyneeksi.

SOSIAALINEN MEDIA LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ HUOMIOON

Tämä vuoden alussa tulivat voimaan sosiaaliseen mediaankin liittyvät kriminalisoinnit vainoamisesta ja viestintärauhan rikkomisesta. Marko Forss pitää uudistuksia hyvänä, erityisesti häirinnän tekemistä välineneutraaliksi. Vainoamisella tarkoitetaan toistuvaa uhkaamista, seuraamista, tarkkailemista, yhteyden ottamista tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa, joka herättää toisessa ihmisessä pelkoa tai ahdistusta. Forssin mukaan vainoaminen tapahtuu harvoin pelkästään sosiaalisessa mediassa. Uusi rikosnimike viestittää, että kyseessä on moitittavampi teko kuin pelkkä kunnianloukkaus, laitton uhkaus tai kotirauhan rikkominen.

Samassa yhteydessä poistettiin yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä ja kunnianloukkauksesta vankeusuhka, törkeissä tekemuodoissa se säilyi, ja sääntelyyn tuli tarkennuksia. Uudistus liittyi useisiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimesta tulleisiin tuomioiden, joissa Suomen katsottiin loukanneen sananvapautta.

Forss arvioi kunnianloukkauksirikoslakipykälän merkityksen nykyään melko vähäiseksi. Viime vuonna poliisi kirjasi 5000 kunnianloukkauksuttua, samana vuonna 1300 eteni

syöttäjälle ja noin 150 tapauksessa nostettiin syyte. Yleensä syyttäjältä tuli rajoituspäätös, että kustannus- tai vähäisyysperusteilla tätä ei tutkita, näin kävi usein netin kunnianloukkauksissa.

– Perusmuotoisen kunnianloukkauksen tarpeellisuutta nykymuodossaan voi miettiä. Muissa maissahan asian selvittely voi olla siviilioikeudellinen riita-asia, mutta se on Suomessa kallista. Pitäisi ehkä olla muutoinkin kevyempiä ja edullisempia keinoja selvittää ja sovitella esimerkiksi nettipetostyyppisiä asioita siviili-prosessin keinoin.

Keväällä tuli myös identiteettivarkauden kriminalisoinnista itsenäisenä rikoksena työryhmän esitys. Ehdotuksen mukaan identiteettivarkaudesta tuomittaisiin se, joka erehdyttäkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa. Lisäksi teon on tullut aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai muuta vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee. Identiteettivarkaudesta ehdotetaan rangaistukseksi sakkoa ja kyseessä olisi asianomistajarikos.

Identiteettivarkauden kriminalisointi antaa Forssin mukaan selkeän signaalin, että teko on laitton ja selvittää asianomistajan asemaa. Hän arvioi, että uudistuksen hyödyt ovat enemmän muualla kuin sosiaalisen median valeprofiilien torjunnassa. Uudistus ei esimerkiksi paranna valepro-

fiilien poistamismahdollisuuksia tai tekijän tunnistetietojen hakemista ulkomaisista palveluista. Parhaana vaihtoehtona valeprofiilin poistamiseen tuleekin säilymään asianomistajan oma ilmoitus ylläpidolle.

Marko Forss toteaa, että ylipäätään internet ja etenkin sosiaalinen media pitää ottaa lainvalmistelussa huomattavasti nykyistä paremmin huomioon. Arviointi lainvaikutuksista internetin tai sosiaalisen median suhteen unohtuu osasta esitöistä. Tämä voi johtua siitä, etteivät valmistelijat itse käytä sosiaalista mediaa tai ymmärrä, kuinka iso osa ihmisen arkea se jo on. Lisäksi moni lainkohta tarvitsisi tulkintaohjeita yhteiskunnan teknisen kehityksen vuoksi. Viimeksi Forss törmäsi tähän, kun valmisteli kirjoitusta viestintäsalaisuuden loukkauksesta – tämän lainkohdan esityöt ovat pääosin vuodelta 1993.

– Meidän pitäisi reagoida nopeammin uusiin ongelmiin ja ottaa niihin kantaa jollakin tasolla. Esimerkkinä voi mainita kotipoliisi-ilmiön eli epäilytyn tietojen tai tuomioiden julkaisemisen verkossa. Nykymaailmassa on pitkä aika, jos joudutaan odottamaan yksittäisen tapauksen tutkimista oikeusasteiden läpi ja mahdollista Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisua. Lainsäädännön muuttaminen on jäykkä prosessi, mutta voisiko tulkintaongelmiin ottaa kantaa jollain kevyemmällä valmistelulla, hän pohtii. ■

Sosiaalisen median käyttö on arkipäivää

Sosiaalinen media (lyhennetään some) tarkoittaa tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntävää viestinnän muotoa, jossa käsitellään vuorovaikutteisesti käyttäjien tuottamaa ja jakamaa sisältöä sekä luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita. Sosiaaliselle medialle tyypillisiä verkkopalveluja ovat sisällönjakopalvelut (esim. kuvien ja videoiden jako, Instagram, Flickr, YouTube), verkkoyhteisöpalvelut (Facebook, IRC-Galleria, Google+), keskustelupalstat (Suomi24, HommaForum, lehtien foorumit) ja pikaviestipalvelut (WhatsApp, SnapChat). Kollektiivinen sisällöntuotanto (esim. wikit kuten Wikipedia), blogien kirjoittaminen ja lukeminen, tiedostojen jakaminen vertaisverkoissa, kuluttajien välinen sähköinen kaupankäynti (Huuto.net, Tori.fi) sekä verkkojen pelaaminen monen kesken tai sukeltaminen virtuaalimaailmaan (Second Life, Habbo Hotel) ovat toimimista sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media synnyttää monenlaista yhteisöllisyyttä, sekä hyvässä että pahassa, ja se on nykyään keskeinen viestintäkanava.

Tilastokeskuksen erikoistutkija **Raimo Kohvakan** (2013) mukaan yhteisöpalveluiden runsas käyttö Suomessa kertoo siitä, että ne sopivat erityisen hyvin suomalaiseen sosiaalisuuteen. Yhteisöpalveluissa voi olla mukana monella tavalla. Osa lähinnä lukee muiden päivityksiä, mutta toiset kommentoivat aktiivisesti päivityksiä ja kertovat omia ajatuksiaan ja kuulumisiaan. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimuksen mukaan 37 prosenttia verkkoyhteisöjen jäsenistä piti itseään seurailijoina ja 42 prosenttia oli satunnaisia kom-

mentaattoreita. Viidesosa piti itseään yhteisössään aktiivisena toimijana.

Kohvakan mukaan ei ole yllättävää, että lähes kaikilla (93 %) verkkoyhteisöön seuraaminen liittyy ystävyys- tai tuttavuus-suhteisiin. Omiin verkkoyhteisöihin kutsutaan ystäviä ja tuttavuuksia, ja verkkoyhteisöt ovat omiaan edistämään tutustumista. Verkkoyhteisöt ovat myös hyvä keino olla yhteydessä sukulaisten kanssa. Selvästi harvemmin yhteisöpalvelujen käyttöön on muu motiivi. Harrastuksiin yhteisöpalvelut liittyivät puolella miehistä ja alle puolella (39%) naisista, mutta vain joka neljännellä käyttäjällä ne liittyvät työhön tai ammattiin.

UUSIA IKÄRYHMIÄ MUKAAN

Nuoret ovat tunnetusti sosiaalisen median suurkuluttajia. EBrand Finlandin toteuttamassa ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa verkkotutkimuksessa selvitettiin 13–29-vuotiaiden sosiaalisen median käyttöä. Keskivertonuori käytti vuonna 2013 sosiaalisen median palveluita noin 14–18 tuntia viikossa. Käyttö painottuu ilta-aikaan. Nuoret käyttävät some-palveluja ensisijaisesti kotona mutta myös opiskelupaikalla, mobiililaitteella liikkeessä ja kaverin luona. Kolme neljästä nuoresta käyttää somea älypuhelimella. Nuorten suosimia palveluita ovat Facebook, YouTube, IRC-Galleria, Blogger, Twitter, Instagram, Google+, Tumblr ja Kuvake.net.

Sosiaalisen median palvelut ovat kuitenkin saavuttaneet jo useimmat ikäryhmät. Tilastokeskuksen tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimuksen mukaan vuonna 2013 jotain yhteisöpalvelua seurasi päivittäin kolme neljästä 16–24-vuotiaasta, noin puolet 35–44-vuotiaista, neljännes 45–54-vuotiaista, joka kym-

menes 55–64-vuotiaista ja tätäkin vanhemmista ikäryhmistä löytyi päivittäisiä käyttäjiä, viikoittaisista seuraajista puhumattakaan.

Lasten mediabarometrin 2013 mukaan internetistä on tullut myös pienimpien 0–8-vuotiaiden lasten arkipäivää ja yli 90 prosenttia käyttää nettiä ainakin joskus. Enimmäkseen lapset katsovat internetin välityksellä kuvaohjelmia, mutta pelaaminen alkaa yleistyä 3–4 vuoden iässä.

SUOSITUIMMAT SOME-PALVELUT

Sosiaalisen median palveluita syntyy ja kuolee nopeaan tahtiin, mutta osa on säilyttänyt asemansa kuten Facebook, jonka kuolemaa on ennustettu jo moneen kertaan. Suomalaisia on siellä mukana noin kaksi miljoonaa. Yle selvitti (verkkouutinen "Täällä somelaiset elävät", 5.3.2013, yle.fi) eri lähteitä yhdistellen suomalaisten suosituimmat sosiaaliset mediat. Ne ovat Facebook, Suomi24, IRC-Galleria, LinkedIn (ammatillisen verkostoitumisen palvelu), Twitter (mikroblogipalvelu), Foursquare (paikkatietoon perustuva yhteisöpalvelu), Google+, Instagram ja Pinterest (kuva-jakopalvelu).■

Linkkejä ja vinkkejä:

http://fi.wikipedia.org/wiki/Sosiaalinen_media

Tilastokeskuksen Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimuksen tilastot ja artikkelit, www.stat.fi/til/sutivi/index.html.

Sosiaalisen median huoneentaulu vanhemmille: www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/imy:_kuvat/somehuoneentaulu_netiversio_3.pdf

Sosiaalisen median sanasto: www.iab.fi/media/pdf-tiedostot/standardit-ja-oppaat/130506_iab_somesanasto.pdf

■ ROBIN LARDOT & KLAUS KAARTINEN

Rikoksia verkossa

Sosiaalinen media rikostorjunnan näkökulmasta

Tietoverkot ovat olleet vahvasti muuttamassa maailmaa viimeisten parinkymmenen vuoden aikana. Rikollisuus ei ole muusta yhteiskunnan kehityksestä irrallaan oleva ilmiö, vaan myös rikoksenteijät ovat oppineet hyödyntämään monipuolisesti tietoverkkoja. Osin kyse on uudenlaisesta rikollisuudesta, mutta monilta osin perinteisistä rikoksista, kuten petok-

sista tai kunnianloukkauksista, joita tehdään uutta ympäristöä hyväksi käyttäen. Esimerkiksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön kaltaisille rikoksille tietoverkot ovat avanneet huomattavia mahdollisuuksia rikosten toteuttamiseen.

Verkkorikosten määrän kasvun ohella jutut ovat tulleet myös aikaisempaa vakavammiksi ja kansainvälisemmiksi. Määrän nopeaan kasvuun on

vaikuttanut todellinen rikosten määrän kasvu, mutta todennäköisesti myös rikosten tulo yhä useammin poliisiin tietoon. Silti piilorikollisuuden osuus on verkkorikollisuudessa edelleen huomattava.

Useissa tapauksissa kysymys on laajemmasta kansainvälisestä juttukokonaisuudesta, josta osa on tapahtunut Suomessa. Näitä rikoksia tutkitaan yhdessä muiden maiden

viranomaisten kanssa. Kansainvälinen yhteistyö onkin ainoa tehokas tapa tehdä rikostorjunta verkkorikoksissa, joissa tekijät ovat usein eri maissa ja käyttävät internetin tarjoamia palveluja hyväkseen ilman rajoja.

Poliisi on kehittänyt tietoverkkotutkintaa, mutta resurssien ja osaamisen tarve on jatkuvassa kasvussa. Uusi kyberturvallisuusstrategia ja

Lainsäädännön kehitystyö vaatii valmistelua ja vie prosessina oman aikansa, muutokset tietoverkkojen maailmassa ovat sen sijaan dramaattisia ja nopeita.

sen toimeenpanosuunnitelma sisältävät poliisille useita tehtäviä, joiden toteuttamista ollaan juuri suunnittelemassa. Eräs näistä kehittämiskohteista on julkisissa tietolähteissä olevan tiedon käsittely ja hyödyntäminen varsinkin rikosten ennalta ehkäisyssä mutta myös tutkinnassa. Sosiaalinen media on eräs keskeisimmistä lähteistä, joissa ihmiset viestivät ja myös ilmaisevat tuntojaan ja aikomuksiaan julkisesti.

Verkkoon liittyvät uhat ovat yleensä suunnitteilla tai meneillään olevia rikoksia, jolloin poliisi on toimivaltainen viranomaisena. Poliisi ei pysty kuitenkaan yksin torjumaan tietoverkkoon liittyviä uhkia, vaan se vaatii yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Keskeisenä yhteistyökumppanina poliisilla on verkkorikosten torjunnassa vuoden alussa toimintaansa Kyberturvallisuuskeskuksen nimellä jatkanut Viestintäviraston alainen yksikkö.

Sosiaaliseen mediaan eli someen liittyvät rikokset ovat moninaisia – määrällisesti eniten on kunnianloukkausten kaltaisia rikoksia. Mutta myös varsinaiset tietoverkkorikolliset käyttävät somea viestintään oman sosiaalisen verkostonsa kanssa. Joissakin tilanteissa he hyödyntävät somea toimintansa mainostamiseen, mutta usein varsinainen viestiminen rikoskumppaneiden kanssa tapahtuu suljetuilla foorumeilla. Somesta voi kuitenkin olla hyötyä myös rikostutkinnassa mm. epäiltyjen henkilöisyyden selvittämisessä.

Seuraavassa käsitellään sosiaalista mediaa kovan rikollisuuden näkökulmasta – miten some auttaa tietomurroissa ja esimerkiksi petosrikollisuudessa sekä miten somea käytetään rikostorjunnassa ja millaisia haasteita tähän liittyy.

TIEDON ANASTAMINEN SOSIAALISEN MEDIAN KAUITA

Tietoyhteiskunnan häiriötön toiminta perustuu tietoon. Sitä ei saa oikeudetta muuttaa eikä se päätyä vääriin käsiin, mutta silti sen on oltava oikea-aikaisesti saatavilla. Oma tietopääomaansa suojaaville organisaatioille sosiaalinen media aiheuttaa uuden haasteen, sillä some-palvelut tarjoavat uusia keinoja tiedon anastamiseen. Organisaatioiden onkin löydettävä oman toiminnan kannalta perusteltu tasapaino rajoitusten ja toimintaa kiistatta tehostavan somen käytön välillä.

Rikoksentehtäjä pyrkii hankkimaan myytäväksi kelpavaa tietoa sieltä mistä sitä helpoiten on saatavilla. Sosiaalisen median palveluissa tietoa voi hankkia käyttäjiä huiputtamalla tai tunkeutumalla suljettuihin ryhmiin teknistä haavoituvuutta hyväksikäyttäen.

Sosiaalisen median palvelut mahdollistavat ammatillisiin verkostoihin ujuttautumisen. Tietoa henkilöiltä kalastava rikollinen ei alkuvaiheessa edes yritä hankkia suojattavaa tietoa, vaan keskittyy rauhassa alan jargonin sekä vallitsevan mielipideilmaston omaksumiseen. Varsinainen tietojen

kalastelu käynnistyy myöhemmin. Kiireinen työntekijä tuskin torjuu yhteydenottoa some-käyttäjältä, joka näyttää kuuluvan työntekijän omien kollegoiden yhteistyöverkostoniin sekä kuulostaa saman alan ammattilaiselta.

Moni sosiaalisen median palvelu tarjoaa helppokäyttöistä ryhmätyötilaa, joka houkuttelee perustamaan myös työtehtäviin liittyviä virtuaalituloja some-palveluun. Tällöin organisaation data on kuitenkin poissa organisaation hallinnasta. Dataan pääsee suoraan käsiksi some-palvelun ylläpitäjä, mutta myös jokainen tunkeutuja, joka onnistuu löytämään ohjelmistohaavoituvuuden some-palvelusta tai yhdenkin etäkäyttäjän työasemalta.

Riskinhallinnan kannalta hyvä lähtöoletus on, että kaikki sosiaalisessa mediassa sanottu on sanottu mediassa – ihan riippumatta siitä onko asia ilmaistu julkisessa vai suljetussa ryhmässä. Jos asian voisi ilmaista mediassa, sen voi mainiosti ilmaista somessa.

TEKNINEN TUNKEUTUMINEN KOHDE-ORGANISAATIOON

Moni sosiaalisen median palveluista tarjoaa mahdollisuuden käyttää näppäriä sovelluksia, kuten erilaisia kyselytutkimuksia tai pelejä. Osassa sosiaalisen median palveluista sovellusten käyttö mahdollistaa myös monimutkaisen koodin suorittamisen käyttäjän www-selaimessa.

Jos käyttäjän työkooneen

www-selain tai jokin sen lisäosa on haavoittuva, sovelluksen kautta voi tunkeutua käyttäjän organisaation sisäverkkoon ja edelleen kaikkeen siihen työnantajan tietopäomaan, jota käyttäjän työkooneessa käsitellään.

PETOSRIKOLLISUUS VERKOSSA

”Missä massat, siellä petosmies” on arkiviisuus perinteisessä maailmassa, mutta se pätee yhtäläillä myös tietoverkossa. Verko tarjoaa hedelmällisen rikoksentekealustan petosrikollisuudelle. Poliisille ilmoitetuista petoksista huomattava osa on tehty internetin avulla. Tämä kehitys varmasti jatkuu, sillä verkossa tarjottavien palvelujen kirjo ja käyttäjien määrä jatkavat edelleen kasvuaan.

Petosmiehet ovat löytäneet tiensä erityisesti netin kauppa-aikeille, joissa he perinteisten tekotapojen – esimerkiksi olemattoman tavarahan myynnin – ohella ovat kehitelleet uusia petosmuotoja, joista ei heti ensimmäisestä yhteydenotosta voi päätellä kanssakäymisen käyvän uhrille kalliiksi. Suomalaiset saattavat ihmetellä, kun heidän netissä myynnissä olevaa autoa tai venettä ollaan ostamassa esimerkiksi Englannista. Jos ”jokin tuntuu olevan liian hyvää ollakseen totta”, se ei sitä useinkaan ole.

SOSIAALINEN MEDIA RIKOSTORJUNNASSA

Rikospoliisi käyttää sosiaalista mediaa operatiivisessa työssään rikosten selvittämiseksi →

→ si. Kaikki poliisin toiminta perustuu lakiin. Sama pätee luonnollisesti myös sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi Google ja Microsoft pyrkivät julkistamaan kunkin maan viranomaisten tekemien tietopyyntöjen lukumäärän. Se mikä julkistuksissa jää aina puuttumaan, on tietopyyntöjen tarkoitus. Poliisi hankkii tietoa aina tarpeeseen – kussakin tietopyynnössä on kyse jonkin rikoksen uhriksi joutuneen henkilön oikeuksien turvaamisesta.

Poliisi toimii sosiaalisessa mediassa useissa eri rooleissa. Järjestyspoliisin toteuttaman näkyvän ”some-partioidinnin” lisäksi rikospoliisi hyödyntää sosiaalista mediaa rikostutkinnassa tietolähteenä. Poliisin resurssit verkon valvontaan ovat rajalliset. Tässä hyödynnetään koko verkkoyhteisön voimaa Nettivinkki-palvelun kautta. Poliisin www-sivuilta löytyvä ”Nettivinkki” tarjoaa sosiaalisen median käyttäjille helpon tavan lähestyä poliisia ja ilmoittaa havaituista rikos epäilyistä. Toiminto luotiin torjumaan kouluampumisen kaltaisia tapauksia, mutta se on osoittanut hyödyllisyytensä hyvin monentyyppisissä tilanteissa.

Nettivinkin voi lähettää ilman ilmoittajan nimitietoja, jolloin silminnäkijän kynns ilmoittaa rikoksesta laskee. Toisaalta nimettömyydellä on kääntöpuolensa, jonka poliisi hyvin tiedostaa: alhainen ilmoituskynnys tuottaa myös perusteettomia ilmoituksia. Niinpä jokainen vinkki arvioidaan ennen toimenpiteitä.

RIKOSTORJUNNAN HAASTEISTA

Poliisi ei tee sosiaalisessa mediassa lainkaan viestien lähetystietojen massavalvontaa. Viestinnän tunnistamistietoja

käsitellään ainoastaan selvästi yksilöitävän ja riittävän vakavan rikostapahtuman estämiseksi tai tutkimiseksi. Haasteita aiheutuu sekä kansallisesta toimivaltasääntelystä että somepalveluiden kansainvälisestä luonteesta.

Sosiaalisessa mediassa toteutettua rikosta ei voi selvittää käsittelemättä viestinnän tunnistamistietoja, joiden käsittelystä esitutkinnassa päätetään tuomioistuimien joko pakkokeinolain tai sananvapausslain perusteella.

Tietoverkon palveluiden kaltaisessa uudessa ympäristössä toimivaltasääntelyä joudutaan kuitenkin soveltamaan, sillä lainsäätäjät eivät varhaisemmassa sääntelyssä ole voineet luonnollisestikaan ottaa verkkoa toimintaympäristönä huomioon. Lainsäädännön kehitystyö vaatii valmistelua ja vie prosessina oman aikansa, muutokset tietoverkkojen maailmassa ovat sen sijaan dramaattisia ja nopeita.

Erityisen haasteen rikostorjunnalle tuo sosiaalisen median palveluiden kansainvälinen luonne. Poliisilla on operatiivinen toimivalta vain Suomessa, muualta tieto on hankittava hitaalla oikeusapumenettelyllä. ■

Lardot on Keskusrikospoliisin päällikkö ja Kaartinen tietopalvelupäällikkö.

JOSEF HORAZNICKI/LEHTIKUVA

Pelastusopisto ja Poliisiammattikorkeakoulu toteuttivat vuonna 2013 tutkimushankkeen ”Sosiaalinen media ja älypuhelinsovellukset kansalaisten avuksi hätätilanteissa”. Kansallisia ja kansainvälisiä parhaita käytänteitä analysoitiin aiemmin tutkimusten sekä eri sovelluskaupoissa tarjolla olevien sovellusten pohjalta. Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaisia uusia mahdollisuuksia ja haasteita sosiaalinen media tuo viranomaisviestintään perinteisiin viestintätapoihin verrattuna.

Sosiaalinen media täydentää hätätilanteiden viestintää

Viranomaiset ovat perinteisesti viestineet kansalaisille pääasiassa joukkotiedotusvälineiden kautta, jolloin viestintä on ollut luonteeltaan yksisuuntaista. Viestinnän sijasta onkin puhuttu usein ”tiedottamisesta” tai ”vaaratiedottamisesta” (Sisäministeriö 2013). Yksisuuntaisessa viestinnässä viranomaisen ei välttämättä ole saanut tietoa siitä, ovatko kansalaiset ymmärtäneet saamansa viestin tai tehneet siitä toivottuja tulkintoja. Olennaiseksi tekijäksi onkin noussut viestinnän ymmärrettävyys ja yksiselitteisyys, joka on ollut ainoa tapa varmistaa viestin vaikuttavuus. Viestin oikein tulkinnut kansalainen ryhtyy esimerkiksi hätä- ja häiriötilanteissa toimimaan viranomaisen toivomalla tavalla.

SOME TUONUT UUSIA TAPOJA VUOROVAIKUTUKSEEN

Sosiaalisen median myötä viestintään on kuitenkin tullut uusi ulottuvuus: mahdollisuus monimuotoiseen vuorovaikutukseen. Sosiaalisella medially eli ”somella” tarkoitetaan erilaisia verkkopohjaisia palveluja ja sovelluksia, jotka on luotu vuorovaikutteisen verkon sekä sen rakentamiseen liittyvien teknisten laitteiden ja järjestelmien kokonaisuuden pohjalta (ks. esim. Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013). Sosiaaliselle medialle tyypillistä on nopea, ajankohdainen, monipuolinen ja monimuotoinen julkaiseminen. Somessa viestitään mm. lähettämällä lyhyitä viestejä tietyille käyttäjille tai käyttäjäryhmille. Keskeistä on myös vuorovaikutteisuus, jolloin jul-

kaistuja sisältöjä voidaan kommentoida tai kommentteihin voidaan vastata. Keskustelu rakentuu useasti jonkin tietyn mediasisällön, kuten uutisen tai blogikirjoituksen, ympärille. Tällöin keskustelua voidaan käydä myös muissa yhteisöissä kuin esimerkiksi julkaisijan oman verkoston sisällä. Viestien monimuotoinen sisältö, esimerkiksi uutiset, videot ja blogikirjoitukset, voi lisätä vuorovaikutusta sekä viestien leviämistä, ja siten myös viestinnän tavoitavuutta (De Choudhury ym. 2010).

Sosiaalisessa mediassa viestintäprosessit ovat aiempaa dynaamisempia. Perinteiseen viestintään verrattuna käyttäjät ovat yhä useammin viestintäprosessin käynnistäjiä. Viestien lukijat voivat puolestaan käynnistää uuden prosessin vastaamalla viestiin tai välittämällä sitä eteenpäin. Näin ollen kaikkien osallistujien voidaan sanoa olevan somen viestintäprosessissa tasavertaisia. Some on myös tuonut käyttöömme uudenlaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi tykkäämisestä on tullut yksi keskeinen viestinnän väline, jota voidaan luonnehtia viestin sisällön hyväksyntänä. Vaivattomat mahdollisuudet julkaista ja jakaa erilaista sisältöä sekä saada siitä palautetta omilta verkostoilta ovat tehneet niin kutsutusta mikrobloggauksesta yhden keskeisimmistä sosiaalisen median toiminnoista. (De Choudhury 2013)

Sosiaaliselle medialle ominainen vuorovaikutteinen viestintä on myös tullut osaksi hätä- ja häiriötilanteiden aikaista viestintää. Lontoon 2011 mellakoiden ai-

kaista Twitter-viestintää on tutkittu kahden eri poliisilaitoksen näkökulmasta. Tutkimuksessa todettiin keskustelevan ja vuorovaikutteisen viestintätavan aikaansaaneen inhimillisen ja luottamuksellisen suhteen yleisöön, jolloin myös viestinnän tavoitavuuden nähtiin paranevan. Vaikka etäisen ja yksisuuntaisen viestinnän havaittiin olevan hallittavuuden kannalta helpompaa, yksisuuntaisten viestien saavuttavuuden nähtiin vaikeutuvan, koska viranomaisten ja kansalaisten välille ei syntynyt merkittävää yhteyttä. (Denef, Bayerl & Kaptein 2013)

SOMEN KÄYTTÖ VIRANOMAISEN NÄKÖKULMASTA MONIMUTKAISTA

Perinteinen media koetaan hätä- ja häiriötilanteissa pääsääntöisesti uskottavammaksi tiedonlähteeksi kuin sosiaalinen media. Somesta saatuun tietoon suhtaudutaan epäilevästi, vain harvat luottaisivat pelkästään somesta tai epävirallisista lähteistä saamiinsa tietoihin. Tästä huolimatta kansalaiset eivät aina tyydy ainoastaan virallisiin varoituksiin ja joukkoviestimistä saamaansa tietoon vaan etsivät aktiivisesti lisäinformaatiota esimerkiksi perheenjäseniltään ja ystäviltään. Tyypillisesti tietoa haetaan useista eri lähteistä.

Sosiaalisen median palveluiden käyttäminen voi viranomaisen näkökulmasta olla monimutkaista. Palvelun käyttäminen edellyttää sopimusta palveluntarjoajan kanssa ja sen asettamat sopimusehdot ovat suostumukseen perustuvia. Sopimusehdot ovat kaikille samanlaiset, →

Sosiaaliselle medialle ominainen vuorovaikutteinen viestintä on myös tullut osaksi hätä- ja häiriötilanteiden aikaista viestintää.

→ riippumatta siitä onko kyseessä yksityishenkilö vai viranomainen. Näin ollen palveluntarjoajat voivat luoda edellytyksiä myös viranomaisen somen käytölle. Palveluntarjoajat voivat seurata käyttäjiä hyvinkin tarkasti. Palveluntarjoajien hallinnoimille palvelimille tallentuukin kaikki käyttäjistä saatava informaatio viestien sisällöistä, tietoihin millä koneilla palveluja on käytetty tai missä tilapäivitykset on tehty (Haasio 2013). Esimerkiksi käyttäjän verkkoselaimen toimintaa seuraamalla palveluntarjoajat pystyvät selvittämään, mitkä ovat heidän mielenkiintonsa kohteita, missä he asuvat tai missä liikkuvat (Achohido 2011). Palvelujen tarjoajat voivat myös rikollisen toiminnan havaitsemiseksi skannata yksityisviestejä ja valokuvia (Wrenn 2012). Somessa ei siten ole esimerkiksi mahdollista taata viranomaisen ja kansalaisen välisen viestinnän luottamuksellisuutta.

KOHTI UUSIA TOIMINTATAPOJA

Viranomaisten viestinnällä voidaan lisätä kansalaisten yleistä tietoutta onnettomuuksien ehkäisemisestä sekä vaikuttaa mm. kansalaisten asenteisiin ja varautumiseen. Viranomaisviestinnässä tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja yksisuuntaisen viestinnän rinnalle. Jotta viestintä olisi tehokasta ja tavoittaisi mahdollisimman laajan yleisön, viranomaisen tulisi olla läsnä monissa sosiaalisen median palveluissa. Lisäksi useissa tutkimuksissa on havaittu, että viranomaisen läsnäolo somessa on olennaista viestinnän onnistumisen sekä luottamuksen rakentamisen kannalta.

Tällä hetkellä käytössä olevaa vaaratiedotejärjestelmää on useasti kritisoitu siitä, että vaaratiedotteita ei pystytä lähettämään vaara-alueille kohdennetusti. Vaihtoehtoisia viestintätapoja tulisikin selvittää. Sosiaalinen media ja älypuhelimet tarjoavat mahdollisuuksia viestinnän

kohdentamiselle, sillä somen palveluita käytetään yhä enemmän mobiiliteknologiaa hyödyntäen. Esimerkiksi monet varoitusviestintään kehitetyistä älypuhelinsovelluksista hyödyntävät käyttäjän paikkatietoa viestinnän kohdentamiseksi. Älypuhelinsovellukset voivat myös hyödyntää ja yhdistää monenlaista tietoa, jonka tuottajina voivat toimia sekä viranomaiset että kansalaiset.

Vaihtoehtoja pohdittaessa on myös huomattava, ettei sosiaalinen media tois-taiseksi tavoita kaikkia kansalaisia, eivätkä kaikki kansalaiset myöskään omista älypuhelinsovelluksia, jolla vastaanottaa kohdennettua viestintää. Tämän lisäksi on tunnistettava tietoliikenneverkkojen haavoittuvuus sekä vaihteleva maantieteellinen kattavuus. Ongelmallisena voidaan nähdä myös älypuhelimia hyödyntävän viestinnän kuormittavuus päätelaitteiden näkökulmasta. Esimerkiksi toistuva sijaintitiedon päivittäminen ja tiedon välittäminen sovelluksen ja palvelimen välillä kasvattaa laitteen virrankulutusta ja sijaintitietojen julkiseksi asettaminen voidaan nähdä yksityisyydensuojan kannalta ongelmalliseksi.

Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että vaikka sosiaalinen media ei tavoita kaikkia kansalaisia, ei myöskään nykyinen joukkotiedotusvälineitä hyödyntävä vaaratiedotusjärjestelmä välttämättä tavoita kaikkia. Haasteistaan huolimatta sosiaalinen media tulisi nähdä nykyisiä viestintätapoja täydentävänä kanavana. Viestintää tuleekin kehittää kohti monikanavaisia viestintämahdollisuuksia sekä sopeuttaa osaksi nykyaikaista viestintäkulttuuria. ■

Kirjoittajista Kankaanranta työskentelee erikois-tutkijana ja Pylväs tutkijana Poliisiammattikor-keakoulussa. Hokkanen työskentelee tutkijana Pelastusopistolla

Artikkeli pohjautuu seuraaviin hankkeen julkaisuihin:

Pylväs, K, Hokkanen, L, Kankaanranta, T. Kohti vuorovaikutteista viranomaisviestintää. *Sosiaalinen media ja älypuhelinsovellukset kansalaisten avuksi hätätilanteissa -tutkimushankkeen loppuraportti*. Sisäministeriön julkaisu 5/2014.

Hokkanen, L; Pylväs, K; Kankaanranta, T; Paananen, P; Sihvonen H-M; Honkavuo, H. *Sosiaalinen media ja älypuhelinsovellukset kansalaisten avuksi hätätilanteissa. Osaraportti I – Sosiaalisen median ja älypuhelinsovellusten käyttö viranomaisten toiminnassa*. Sisäministeriön julkaisu 8/2013.

Pylväs, K; Hokkanen, L; Paananen, P; Kankaanranta, T; Sihvonen, H-M. *Tiedontuotannosta viestintäprosesseihin. Pelastusopisto, B-sarja: Tutkimusraportti 2/2014*.

Artikkelissa käytettyjen muiden lähteiden luettelon saa toimituksesta.

■ NINA VAARANEN-VALKONEN, PIA TUOVINEN & MAATU ARKIO

Sosiaalinen media auttamisessa ja asenteisiin vaikuttamisessa

Ihmisillä on luontainen halu ja taipumus olla kontaktissa toisiin ihmisiin. Netti ja erilaiset sosiaaliset verkkoympäristöt kuuluvat monen ihmisen arkipäivään ja tarjoavat parhaimmillaan laajat mahdollisuudet kanssakäymiseen, myös rikosuhrityössä.

Suomi on monella tapaa edelläkävijä internetin hyödyntämisessä. Langaton verkko on lähes poikkeuksetta saatavilla helposti ja sen käyttö on usein ilmaista. Lisäksi älypuhelin- ja tablettien yleistymisen on lisännyt netin käyttöä entisestään. Taskussa kulkeva netti tarjoaa mahdollisuuden lähes rajattomaan vuorovaikutukseen muiden

ihmisten kanssa.

Sosiaalisella mediallyä tarkoitetaan verkossa tapahtuvaa yhteisöllistä toimintaa, keskustelua ja tiedon jakamista. Sosiaalisen median muotoja on tuhansia ja siitä ei ole muodostettu yhtä tarkkaa määritelmää. Sosiaalinen media on jatkuvassa muutoksessa oleva ilmiö. Se on helppokäyttöinen ja monimuotoinen

kommunikoinnin muoto, josta keskeisen osan muodostavat erilaiset kuva- ja keskustelupalvelut.

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) perustehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa. RIKUlle sosiaalinen media tarjoaa uusia mahdollisuuksia jakaa tietoa, ohjeita ja tarjota pienimuotoisesti kes-

Aktiivisuus ja nopea reagointi esitettyihin kysymyksiin tai yhteydenottoihin on tätä päivää ja välittää tiedon, että RIKUn työntekijät ovat kuulolla ja valmiita auttamaan.

→ kusteluapua. Sosiaalisen median avulla rikoksen uhriksi joutunutta henkilöä voidaan esimerkiksi ohjata oman alueen kasvokkaisen avun ja tuen piiriin.

RIKUn toiminta sosiaalisessa medias- sa on tarkoitettu kaikenikäisille, mutta viime vuosina on keskitytty edistämään erityisesti nuorten rikosuhrien palveluja. Toisaalta verkossa tarjottavat palvelut ovat kaikkien saatavilla iästä tai asuin- paikasta riippumatta.

FACEBOOK, WHATSAPP, YOUTUBE, TWITTER, INSTAGRAM, SNAPSHOT...

Erilaisia uusia sosiaalisen median muo- toja ja palveluita syntyy jatkuvasti. Niiden käyttö aloitetaan jo varhain lapsena osana normaalia arkea. Tutkimuksen mu- kaan jo alle 9-vuotiaat lapset hyödyntä- vät sosiaalista mediaa monella eri tapaa ja käyttö lisääntyy iän myötä. Tilastojen mukaan jonkinlainen sosiaalisen median yhteisöprofiili löytyy jo yli 80 prosentilta 15–16-vuotiaita nuoria. (EU Kids Online 2012)

Sosiaalisen median palveluille on tyy- pillistä, että niissä toimitaan jonkinlaisen yhteisöprofiilin kautta, joka kertoo jotain ylläpitävästä henkilöstä, järjestöstä tai yhteisöstä. Palvelujen suosio ja leviämi- nen perustuvat pitkälti siihen, miten ne pystyvät vastaamaan käyttäjiensä tarpei- siin. Lisäksi käyttäjät ja erityisesti nuoret kokeilevat ja vaihtavat eri sovelluksia hy- vinkin nopeasti. Kaikki sosiaalisen medi- an muodot eivät sovellu rikosuhrien oh- jaamiseen ja erityisesti nuorten siirtymi- nen sovelluksesta toiseen tuo haasteita palvelujen kehittämiseen.

RIKU SOMESSA – MITÄ, MISSÄ JA MILLOIN?

On paljon ihmisiä, jotka eivät tiedä mitä tehdä tai keneltä kysyä joutuessaan ri- koksen uhriksi. Rikoksen uhriksi joutumi- nen on usein asia, mitä ei haluta jakaa. Tutkimusten mukaan tapahtumasta ei

kerrota usein kenellekään tai jos kerro- taan, niin ainoastaan läheiselle ystäväl- le. Uhreille on tyyppistä vaieta – häpeä hiljentää. Sosiaalisen median anonyy- miys voi helpottaa vaikeista asioista kysymistä ja keskustelemista sekä avun hakemista. Chat ei välttämättä palvele parhaimmillaan pitkäkestoisessa asiak- kuudessa, mutta se tarjoaa apua tarvitse- välle hyvän matalan kynnyksen kanavan kokeilla palvelun luotettavuutta ja sitä, kuinka hän tulee kuulluksi.

Rikosuhripäivystys toimii aktiivisesti sosiaalisessa mediassa sekä yhteisönä että yksittäisten työntekijöiden työpro- fiileilla. RIKU tiedottaa toiminnastaan, vastaa asiakkaiden yhteydenottoihin, ja- kaa ajankohtaisia tietoa rikosuhriasioista ja ohjaa palvelujen piiriin. Aktiivisuus ja nopea reagointi esitettyihin kysymyksiin tai yhteydenottoihin on tätä päivää ja välittää tiedon, että RIKUn työntekijät ovat kuulolla ja valmiita auttamaan. Toi- minta mahdollistaa asiakkaiden auttami- sen matalalla kynnyksellä ja yhteyttä voi ottaa nimettömänä ja itselleen sopivaan aikaan.

Keskustelija: "Mitä vois harrastaa mikä auttais? Että sais tän ikävän asian pois mielestä?"

RIKUn työntekijä: On monia asioita, jotka voivat auttaa. Puhuminen on yksi tärkeimpiä asioita toipumisen kannalta. Moni kokee, että ystävien ja läheisten kanssa oleminen auttaa. Ih- misissä on valtavasti voimaa selviytyä vaikeistakin kokemuksista.

Rikosprosessi kestää Suomessa uhrin näkökulmasta liian pitkään. Rikoksen uhri voi tarvita rikosprosessin eri vaiheissa niin käytännön ohjeita ja neuvoja kuin keskusteluapua ja henkistä tukea. Riko- suhriasioista ja siihen liittyvistä vaikeista tai epämiellyttävistä asioista kertomi- seen ja kysymiseen täytyy olla matala kynnyks. Apua ja oheistusta tulee saada nopeasti ja helposti. Sosiaalinen media on yksi keinoista auttaa uhria, asuinpai-

kasta riippumatta. Päättävöitteena on uh- rin ohjaaminen tarvittavien palveluiden piiriin.

Keskustelija: "...Kirjoitin tänne, sillä en vielä tiedä miten toimisin... jne..."

RIKUn työntekijä: ".....Jos tietäisin, missä asut niin voisin auttaa sinua paremmin. Voisin pyytää esimerkiksi läheisen palvelupisteen työntekijää soittamaan sinulle, mutta tietenkin vain jos haluat antaa minulle yhteys- tietosi. jne..."

Keskustelija: "Soita vain sitten. Kiitos paljon avusta."

"En tiedä miten olisin toiminut ilman teitä. Luultavasti olisin antanut asian vain olla ja kärsinyt loppuelämän sii- tä etten tehnyt rikosilmoitusta. Kiitos vielä. jne..."

MENNÄÄN SINNE MISSÄ PALVELUILLE ON SELKEÄ TARVE

RIKUn toimintaa sosiaalisessa medias- sa ohjaavat Suomen laki, omat arvot ja toimintaperiaatteet. RIKU on sitoutunut toiminnassaan myös verkkotyön yleisiin eettisiin periaatteisiin. RIKU toimii use- amman sosiaalisen median kautta.

RIKUn toiminta sosiaalisessa medi- assa on otettu hyvin vastaan. Apua ja neuvoa on kysyneet sekä nuoret, nuoren läheiset, että nuorten parissa toimivat ammattilaiset.

Moikka, kyselisin apua/tietoa tilan- teeseen, jossa asiakasnuortani on kiusattu netissä ja sosiaalisissa suh- teissa seurustelusuhteen päätyttyä pidemmän aikaa. Nuori on ahdistu- nut tilanteesta ja haluaisi tehdä asi- asta rikosilmoituksen. Onnistuuko se menemällä suoraan poliisiasemalle ja miten ilmoituksen tekemiseen pitäisi varautua?

RIKUn ryhmächat

RIKUn työntekijä: Mitä ajatuksia tämän- päivänen väkivalta Xkaupungissa he- rätti? Tai onko teillä muuten aiheeseen

RIKUn kokemukset sosiaalisesta mediasta uhripalvelujen osana ovat olleet myönteisiä.

liittyvää kysyttävää ja kommentoitavaa?

Nuori: suututtaa

RIKU työntekijä: Varmasti ihan normaali tunne monella nuorella.

Nuori: se tässä eniten ihmetyttää että miks se pitää muita mennä vahingoittaa vaikka itellä on paha olla.

BLOGIT, TIEEELLISTÄ FAKTAA VAI TUNTEISIIN VETOAVAA VAIKUTTAMISTA?

Blogien kirjoittaminen on osa pitkäjän- teistä vaikuttamista ja samalla keino tehdä ennaltaehkäisevää työtä. Blogi kirjoituksissa on käsitelty ajankohtaisia rikosasioita ja muita vaikeita tai vaiettuja aiheita, esimerkiksi seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, poikiin kohdistuva seksuaalista väkivaltaa ja seurusteluväkivaltaa. Kirjoituksien kautta on jaettu tietoa, ohjeistettu nuoria turvalliseen toimintaan ja annettu ohjausta mahdollisessa rikosuhritilanteessa.

Sosiaalisessa mediassa työprofiilien kautta viestiminen ja muu toiminta antaa mahdollisuuden hyödyntää omaa per-

soonaa. Persoonallinen kirjoittaminen ja omalla kasvokuva-profiililla työskenteleminen voi madaltaa erityisesti nuorten kynnystä ottaa yhteyttä ja kysyä rikosuhriasioista. Nuoret ovatkin laittaneet kysymyksiä mm. yksityisviestinä suoraan työntekijän profiiliin.

Sosiaalisessa mediassa toimimalla voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös ihmisten asenteisiin. Esimerkiksi kunnioittava, lämmin ja lempeä kirjoitustyyli rikosuhriaiheista voi osaltaan rohkaista yhteydenottoihin. Tekijän vastuun korostaminen rikosasiassa ja uhrin myötätuntoisen kohtaamisen painottaminen on tärkeä osa RIKUn toimintakulttuuria.

VERKKOKYSELYILLÄ JAETAAN TIE- TOA JA KARTOITETAAN ASEENTEITA

RIKUn nuorten hanke tuottaa aktiivisesti erilaisia informatiivisia verkkokyselyjä rikosuhriaiheista. Kyselyt tehdään pääsääntöisesti työntekijöiden sosiaalisen median työprofiilien kautta. Tietopohjaiset kyselyt ohjaavat, opastavat ja tarjoavat faktatietoa rikosasioista. Kysymykset laaditaan aina niin, että kyselyyn vastaaja saa jo vastatessaan tietoa ja toimintaohjeita rikosuhriasioista. Toisaalta kyselyt toimivat myös ajatusten ja keskustelun herättäjinä ja parhaassa tapauksessa asenteiden muokkaajina.

Verkkokyselyt lisäävät myös tietoisuutta RIKUn tarjoamista uhripalveluista.

Tiesitkö, että RIKU tarjoaa käytännön ohjeita väkivalta/rikosuhriasioissa?

Tiesitkö, että RIKUsta ystävälläsi on mahdollista saada apua rikosilmoituksen tekemiseen, kuulusteluihin ja mahdollisesti käynnistyvään rikosprosessiin? Kyllä / En

Pelkästään kyselyihin on vastannut jo lähes 8 000 nuorta ja nuorta aikuisia. Suosituimpia aiheita ovat olleet seurusteluväkivalta, päihteet ja rikokset, suojaikäraja, katuväkivalta, seksuaalinen väkivalta ja seksuaalinen häirintä netissä. Kyselyt ovat herättäneet myös vil-

kasta kommentointia kyselyn jälkeiseen staattiseen kommenttiosioon. Parhaimmillaan kommentteista on muodostunut mielenkiintoista keskustelua eri aiheista.

SOSIAALINEN MEDIA VOI AUTTAA JA VAIKUTTAA UHRIEN ASEMAAN

Virtuaalimaailmaa ja sosiaalista mediaa ei nykyään määritellä erillisiksi reaali- maailmasta. RIKUn kokemukset sosiaalisesta mediasta uhripalvelujen osana ovat olleet myönteisiä. Voidaankin todeta, että yhteydenotot RIKUn sosiaalisen median yhteisöihin tai yksittäisiin työprofiileihin ovat olleet asiallisia ja liittyneet rikosuhriaiheisiin. Tämän vuoksi sosiaalinen media ja siihen liittyvät erilaiset verkkopalvelut ja työmuodot ovat vakiintuneet tärkeäksi osaksi RIKUn monipuolisia uhripalveluita.

Kiitos oli ihan supermahtavaa että kerrankin joku jaksoi kuunnella minua En ikinä unohda näitä neuvoja! Haluan sanoa että arvostan sinua ja sinun työtäsi ja on hienoa että on sinun kaltaisia välittäviä aikuisia :) ■

Kirjoittajat työskentelevät Rikosuhripäivystyksessä nuorten hankkeessa.

RIKU SOSIAALISESSA MEDIASSA

Suomi24

vuodesta 2009 keskustelupalstat
vuodesta 2014 nuorille suunnattu
reaaliaikainen chat

Facebook

vuodesta 2010

IRC-Galleria

vuodesta 2012 nuorille suunnattu
RIKU yhteisö
nuorille suunnattu reaaliaikainen chat

RIKU chat

vuodesta 2012 nuorille, läheisille ja
nuorten parissa toimiville ammatti-
laisille suunnattu reaaliaikainen chat

Sosiaalinen media nuorisotyössä

Nuorisotyötä on jo pitkään tehty aktiivisesti eri sosiaalisen median ympäristöissä. On ymmärretty, että työtä pitää tehdä siellä missä nuoretkin ovat. Toisaalta, aihetta hehkutukseen ja ylipistelyyn ei nuorisotyössä ole. Kyvyttömyys reagoida teknologiseen kehitykseen ja etenkin verkkovälineistön käyttöä koskeviin muutoksiin ovat aiheuttaneet sen, että verkkonuorisotyö laahaa menetelmällisesti ja välineellisesti auttamattomasti jäljessä eikä siten vastaa riittävästi nuorten nykyisiin tarpeisiin. Nuorisoalalla tarvitaankin lisää rohkeutta tutustua ja kokeilla uusia teknologioita sekä toimintamuotoja – yhdessä nuorten kanssa.

Suomalaisessa nuorisotyössä on hyödynnetty uuden median tai teknologian ominaisuuksia ja ilmiöitä usein hyvin nopeasti niiden ilmestymisen jälkeen. 1980-luvulta lähtien pelikonsolit ovat olleet enemmän tai vähemmän nuorisotalojen vakiokalustoa biljardipöydän ohella. Siinä missä 1990-luvulla rakennettiin nuorisotyössä verkkosivustoja tiedottamista varten, siirryttiin 2000-luvun puolella työskentelemään niihin verkkoyhteisöihin, missä nuoretkin olivat. Vuoden 2005 jälkeen alkoi sosiaalisen median murros näkyä nuorisotyössä, ja etenkin kunnallisessa nuorisotyössä Facebookista tuli pitkälti synonyymi verkkonuorisotyön tekemiseen.

INTERNETIN KÄYTTÖ NUORISOTYÖSSÄ

Kuntaliiton huhtikuussa julkaiseman selvityksen perus-

teella nuorisotoimen voidaan sanoa olevan kuntien organisaatioista aktiivisin sosiaalisen median käytössä. Tulosten mukaan 80 prosentissa kuntien nuorisotoimista käytetään sosiaalisen median kanavia, kun vastaavasti esimerkiksi kuntien sosiaali- ja terveystoimista vain alle viidesosassa hyödynnetään sosiaalisen median kanavia. Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus Verken keväällä 2013 tuottaman selvityksen mukaan yli 90 prosenttia kuntien ja järjestöjen nuorisotyöntekijöistä käyttää internetiä nuorten parissa tehtävässä työssä. Useimmiten sitä käytetään tiedottamiseen ja markkinointiin sekä yhteydenpitoon nuorten kanssa. Nuorisotyöntekijöiden mukaan internet koetaan erityisesti hyvänä keinona tavoittaa niitä nuoria, joita perinteinen nuorisotyö ei muuten tavoittaisi. Keskeistä

on myös mahdollisuus tarjota internetin kautta nuorille matalan kynnyksen paikkoja keskustella ja osallistua. Toisaalta internet mahdollistaa työntekijöille samalla väylän seurata nuorten elämää ja tarvittaessa reagoida erilaisiin nuoria koskeviin ilmiöihin.

Ylivoimaisesti käytetyin sosiaalisen median palvelu nuorisotyössä on Facebook, jota käyttää noin 85 prosenttia nuorisotyöntekijöistä. Facebookin lisäksi nuorisotyössä hyödynnetään aktiivisesti organisaation omia verkkosivustoja, etenkin nuorten tieto- ja neuvontatyössä. Lisäksi nuorisotyötä tehdään IRC-Gallerian ja goSupermodelin kaltaisissa yhteisöpalveluissa sekä blogien ja mediapalveluiden (esim. YouTube) avulla, mutta näiden palvelujen käyttö on selvästi vähäisempää ja toiminta enemmän järjestö-
vetoista.

Keskeisimpinä ongelma-kohtina internetin käytössä työntekijät pitävät välineistön, työajan ja oman osaamisen riittämättömyyttä. Verken selvityksen mukaan esimerkiksi vain alle viidesosalla kuntien nuorisotyöntekijöistä on työkäytössään älypuhelin, ja 45 prosenttia ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan resursoitua työaikaa internetin käyttöön. Työntekijöiden mukaan myös huonot verkkoyhteydet sekä kuntien tietohallinnon asettamat palomuurit estävät hyödyntämästä niitä palveluja ja sovelluksia, joita nuoret itse aktiivisesti käyttävät. Työn organisointia hankaloittavina tekijöinä pidettiin lisäksi sosiaalisen median ohjeistusten sekä työn laadun arviointia koskevien mittarien puuttumista. Lähes 45 prosenttia työntekijöistä totesi, ettei heidän organisaatiossaan ole laadittu työntekijöille sosiaalisen

median ohjeistusta. Lisäksi yli puolet kuntien nuorisotyöntekijöistä ilmoitti, ettei omassa organisaatiossa ole asetettu mittareita tai tunnuslukuja verkkopalvelujen kävijämäärille tai verkossa kohdattujen määrille, ei myöskään nuorten tyytyväisyydelle tai kiinnostukselle verkkopalveluita kohtaan.

Viime vuosina nuorille suunnattujen verkkopalvelujen tarjonta on monimuotoistunut. Toisaalta verkko-työn tekemisen tavoissa kehitys laahaa auttamattomasti perässä. Kärjistetysti voidaan sanoa, että vaikka nuorten käyttämät sosiaalisen median palvelut ja internetin käyttötavat ovat olennaisesti muuttuneet, perustuu verkkonuorisotyö edelleen sellaiseen chat-pohjaiseen kommunikaatioon, jota toteutetaan samoissa toimintaympäristöissä kuin kymmenen vuotta sitten. Tämä kytkeytyy tiiviisti verkkonuorisotyön toiseen keskeiseen ongelmaan, mikä

liittyy verkkonuorisotyön tavoitteisiin. Valtaosa nykyisistä nuorille suunnatuista verkkopalveluista on tavoitteiltaan ja lähtökohdiltan auttavia palveluita, ja ne perustuvat yksilölliseen tukeen ja neuvontaan, eli kysymykseen "mitä kuuluu?".

Nuorisotyön keskiössä on kuitenkin myös nuorten toiminta, omaehtoisuus ja yhdessä tekeminen. Olisikin tärkeää, että erilaisten tukipalvelujen rinnalle kehitettäisiin enemmän nuorten omista toiveista lähteviä toiminnallisia verkkonuorisotyön palveluja ja toimintamuotoja, jotka perustuisivat kysymykseen "mitä tehtäisiin?". Näistä hyviä esimerkkejä ovat vaikkapa Tampereen seurakuntien järjestämät bittileirit nuorten suosimassa Minecraftissa, Turun Tyttöjen Talon ryhmäblogitoiminta tyttötyössä sekä Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksessa toimivan Pelitalon järjestämä pelinkehityskerho digitaalisten peli-

en tekemisestä kiinnostuneille nuorille.

TEKNOLOGINEN KEHITYS HAASTAA TYÖN JA TYÖNTEKIJÄN

Viimeisten vuosien aikana verkkokulttuurissa on eletty seuraavaa murroskautta, jossa erilaiset yhteisöpalvelut ja sosiaalisen median välineet ovat vakiintuneet osaksi arkitodellisuuttamme. Mobiilien mediapäätelaitteiden, kuten kannettavien- ja taulutietokoneiden sekä älypuhelinien, määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Kansainvälisten arvioiden mukaan internetiä käytetään muutaman vuoden sisään huomattavasti enemmän mobiililaitteilla kuin perinteisillä pöytäkoneilla. Samanaikaisesti verkossa tapahtuva toiminta, kuten esimerkiksi pelaaminen, on siirtymässä pöytäkoneilta ja konsoleilta mobiileille laitteille, joiden perusominaisuuksiin kuuluvat internet ja erilaiset sosiaalisen median työkalut. Tämä tulee väistämättä merkitsemään reaalian ja virtuaalisen maailman tiivimpää yhteenkietoutumista. Paljon puhutaan myös laajennetusta todellisuudesta (augmented reality) sekä esineiden internetistä (Internet of things).

Nuorisotyön näkökulmasta teknologinen kehitys asettaa monenlaisia kysymyksiä ja vaateita. Toisaalta kyse on teknisestä kehityksestä, joka liittyy esimerkiksi uudenlaisten verkkovälineiden omaksumiseen ja niiden hyödyntämiseen nuorisotyössä: Mitä lisäarvoa verkon käyttö tuo nuorisotyöhön? Voidaanko nuorten tavoitettavuutta tai osallisuutta parantaa verkon avulla? Toisaalta kyse on laajemmasta kulttuurisesta muutoksesta, joka liittyy identiteettiin, sosiaalisten suhteiden

ja vuorovaikutuksen, jopa valta-asetelmien uudelleenmuotoutumiseen: Mitä on nuoren kohtaaminen verkossa? Miten verkossa voidaan järjestää ja tukea nuorten omaehtoista toimintaa? Miten työntekijän ammatillinen identiteetti muuttuu verkossa? Erityisen haasteellisen tästä tilanteesta tekee se, että joudumme pohtimaan näitä kysymyksiä ammatillisesta näkökulmasta samanaikaisesti, kun itsekkin vasta opettelemme ymmärtämään muutosta, rakentamaan omaa henkilökohtaista verkkoidentiteettiämme sekä luovimaan reaali- ja verkkomaailman välimaastossa.

Verkottunut ja interaktiivinen media tarjoaa lukematomia mahdollisuuksia niin nuorisotyössä kuin monella muullakin sektorilla. Kyse ei ole kasvokkaisen työn ja verkossa tehtävän työn vastakkainasettelusta, vaan näiden kahden toimintamuodon yhteensovittamisesta. Nuorisotutkija Tomi Kiilakoskea lainatakseni, kysymys nuorisotyön ja verkkotoiminnan suhteesta ei ole vain ohimenevä muoti tai jokin arjesta irrallinen teknologia-hihhulointi, vaan perustavaa laatua oleva kasvatuksellinen haaste tässä ajassa ja tässä maailmassa. Tähän haasteeseen meidän on vastattava, halusimmepa tai emme. ■

Kirjoittaja työskentelee projektisuunnittelijana Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämisskeskus Verkessä. Verke on yksi opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämistä nuorisotyön valtakunnallisista palvelu- ja kehittämisskeskuksista, ja sen toimintaa koordinoi Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus.

Lisätietoa verkkonuorisotyöstä ja Verken toiminnasta löytyy osoitteesta www.verke.org.

Ehkäisevää työtä somessa

Järjestöille ja viranomaisille luonteva tapa käyttää sosiaalista mediaa ennaltaehkäisevässä työssä on tiedottaminen palveluista ja ajankohtaisista asioista sekä erilaiset kampanjat. Viime vuosina sosiaalista mediaa on yritetty hyödyntää myös syvällisempään vuorovaikutukseen, varsinkin nuorten kanssa. On yritetty kehittää malleja – joko omille alustoille tai hyödyntämällä suosittuja sosiaalisen median palveluja – joissa nuoret voivat osallistua ja toimia, jakaa kokemuksiaan, tarjota vertaistukea toisilleen sekä keskustella turvallisen aikuisen kanssa. Mahdollisuus nimettömyyden luo parhaimmillaan hedelmällistä keskustelua. Nimimerkin takaa voi kertoa rohkeammin ikävistä kokemuksista tai esittää eriäviä mielipiteitä esimerkiksi alkoholin käytöstä. Seuraavassa on muutamia esimerkkejä ennaltaehkäisevästä työstä verkossa ja sosiaalisessa mediassa.

EHKÄISEVÄÄ PÄIHDETYÖTÄ

A-klinikkasäätiö on kehittänyt monenlaista toimintaa verkkoon. Nuortenlinkki.fi-sivustolla vahvistetaan nuorten elämänhallintaa. Keskeisiä aiheita ovat päihteet ja päihteettömyys, pelaaminen, netinkäyttö sekä mielenterveys. Nuortenlinkistä löytyy tietoa, testejä, tietovisoja, neuvontaa ja keskustelua muiden nuorten kanssa. Palvelussa on panostettu sosiaalisen median hyödyntämiseen ja vuorovaikutuksellisiin sisältöihin. Varmajomaa.fi puolestaan tarjoaa tukea esimerkiksi vanhempiensa juomisesta kärsiville lapsille. Sivustolla nuoret pääsevät jakamaan omia kokemuksiaan aikuisten päihteidenkäytöstä ammattimaisesti ohjatuissa nettiryhmissä ja

foorumikeskusteluissa sekä sarjakuvien ja tarinoiden luomisen keinoin. Lisäksi järjestöllä on useita aikuisille suunnattuja verkkopalveluita.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. on panostanut erityisesti älypuhelimeen ladattavien ilmaisten oppimispelien kehittämiseen. Esimerkiksi alkuvuonna se julkaisi Rikosuhripäivystyksen kanssa uuden rikosaiheisen Mobihubu-pelin nuorille. Pelin tavoitteena on antaa nuorelle tietoa rikosprosessista, uhrin oikeuksista ja tarjolla olevista rikosuhriin auttamis- ja tukipalveluista. EHYT järjestää päihteiden käytön ehkäisyyn pyrkivää toimintaa lapsille ja nuorille useissa eri palveluissa, esimerkiksi goSupermodelin HUBU-Klubissa, IRC-Galleriassa, Apelissa sekä Demi.fi:ssä (ehyt.fi – toiminta verkossa). Järjestö on aktiivinen myös peliongelmien hoidossa (pelitaito.fi). Lisäksi se tarjoaa yli 13-vuotiaille nuorille mahdollisuuden vapaaehtoistyöhön verkossa (vapariassari.fi).

VÄKIVALTAAN TARTTUMISTA

Vapaaehtoistoimintaa nuorille on myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Verkotukioppilas- eli Verkk@ri-toiminta (mll.fi/nuortennetti). Nuorten sosiaalista kasvua tukevia teemachateja järjestetään nuorten suosimissa verkkoympäristöissä kuten IRC-Galleriassa. Teemachateissa nuoret voivat keskustella toisten nuorten kanssa verkk@reiden johdolla. Yleisen keskustelun rinnalla nuorille tarjotaan myös mahdollisuus nimettömään yksityiskeskusteluun MLL:n aikuisen työntekijän kanssa. Chatien teemoja ovat olleet esimerkiksi seurustelu, kotiongelmat, koulukiusaaminen, yksinäisyys ja kaverisuhteet.

Nuorille tukea erityisesti lähisuhdeväkivaltaan tarjoaa Ensi- ja turvakotienliiton Nettiturvakoti (turvakoti.net). Nettiturvakoti auttaa väkivallan kaikkia osapuolia sekä kokijoita että tekijöitä, ja siellä voi keskustella joko ammattiauttajan tai samaa kokeneiden kanssa. Sivut sisältävät selviytymiskeinoja, tietoa, testejä, keskustelua ja neuvontaa. Virtuaaliturvakodin eri kohteita klikkailemalla saa tietoa perheväkivallasta ja avun muodoista.

Seksuaalisen väkivallan ehkäisystä löytyy nuorille monenlaista materiaalia munkkoppa.fi-sivustolla. Viime vuonna palvelu järjesti aktiivisen kampanjan mm. Facebookissa.

Exit-hankkeen (exithanke.fi) tavoitteena on nuoriin kohdistuvan seksuaalisen kaltoinkohtelun ja vastikkeellisen seksin piiriin ajautumisen ennaltaehkäiseminen ja avun piiriin pääsemisessä auttaminen. Yksi hankkeen toimintamuodoista on aktiivinen etsivä työ verkossa eli käytännössä työntekijät jalkautuvat nettiin. Toiminnan tavoitteena on puuttua havaittuihin nuoriin kohdistuviin seksinosuotoirityksiin ja muuhun seksuaaliseen kaltoinkohteluun, sekä nuoren itseään vahingoittavaan toimintaan, kuten maksullisen seksin tarjoamiseen.

Vihapuheeseen puolestaan tartutaan Ei vihapuheelle -kampanjalla (eivihapuheelle.fi). Se on nuorten liike, jonka tavoitteena on edistää sananvapautta verkossa ja sen ulkopuolella. Euroopan neuvoston käynnistämän kampanjan Suomen kansallisena koordinaattorina toimii Plan Suomi Säätiö. ■

Naisten kokema väkivalta EU:ssa

Euroopan Unionin perusoikeusviraston (FRA) syksyllä 2012 tekemän haastattelututkimuksen tulokset julkistettiin maaliskuussa. Suomalaisesta näkökulmasta huomio kiinnittyi siihen, että Suomi sijoittui Euroopan kärkeen naisten kokeman väkivallan yleisyydessä.

Suomalaisista naisista 47 prosenttia ilmoitti kokeneensa 15 vuotta täytettyään fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Luku ei ole yllätys, sillä se on sama kuin vuonna 2005 tehdyn suomalaisen naisuhritutkimuksen tulos (Piispa ym. 2006). Kiinnostavaa on, miten yleistä väkivalta on Suomessa verrattuna muihin EU-maihin. Kuviossa 1 (s.20) esitetään kahdeksan väkivaltaan liittyvää osoitinta, jotka ulottuvat lapsuudessa koetusta väkivallasta väkivallan pelkoon. Se kuvaa Suomen tilannetta suhteessa EU-keskiarvoihin. Kuvion sisempi kehä kuvaa 28 EU-maan keskiarvoa; sen ulkopuolelle sijoittuva vertailumaan tieto kertoo, että väkivaltaa on vertailumaassa EU-keskiarvoa enemmän. Vastaavasti EU-keskiarvoa

pienempi arvo sijoittuisi kuvion sisäpuolelle.

MISTÄ VÄKIVALTAEROT MAIDEN VÄLILLÄ JOHTUVAT?

Suomessa kaikki väkivallan muodot ovat EU-keskiarvoa yleisempiä. Vastaavat profiilit löytyvät Ranskasta ja Tanskasta. Suomessa korostuvat lapsuudessa koettu väkivalta ja muiden kuin kumppanin tekemä väkivalta. Lisäksi nykyisen kumppanin fyysinen ja seksuaalinen väkivalta olivat yleisiä. Yleinen väkivaltaa koskeva havainto on, että maissa, joissa parisuhdeväkivalta on yleistä, myös muuta väkivaltaa oli koettu keskimääräistä yleisemmin.

FRA tarjoaa selityksiä maiden välisille väkivaltaeroille. Väkivallasta saatetaan puhua joissakin maissa avoimem-

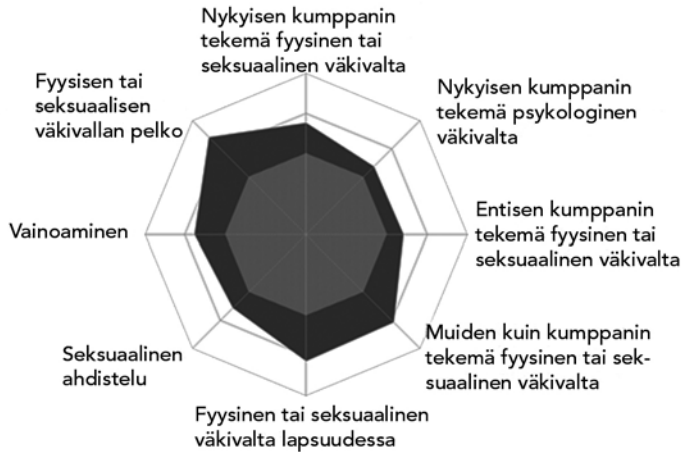

RODEOIMAGES MF

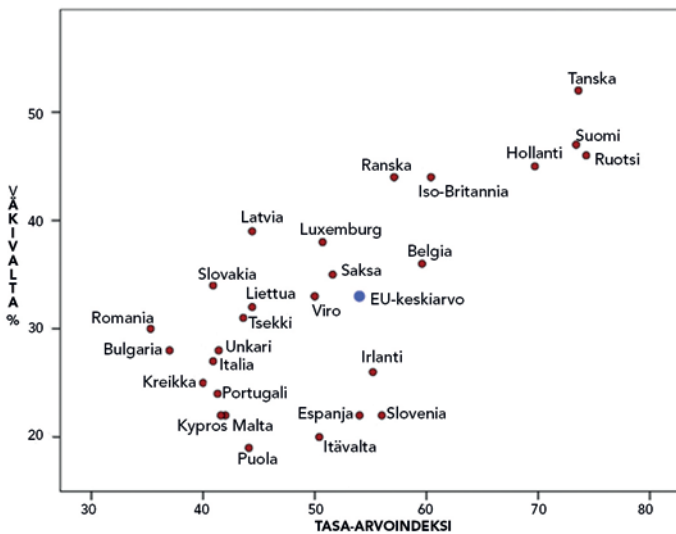
min, joissakin verhotummin: esimerkiksi Espanjassa kaikki kuvion 1 väkivallan piirteet olivat EU-keskiarvoa matalampia ja erityisesti näin oli nykyisen kumppanin väkivallan kohdalla. Suurempi

tasa-arvo sukupuolten välillä lisää tietoisuutta väkivallasta ja halukkuutta puhua siitä. Kuvioista 2 havaitaan että korkean tasa-arvon maissa (Gender Equality Index, 2014) väkivaltaa esiintyy →

Kuvio 1. Naisten kokema väkivalta ja pelko Suomessa ja EU-maissa keskimäärin 2012.

Kuvio 2. Naisten kokema fyysinen ja seksuaalinen väkivalta 15 vuotta täytettyä (%) ja tasa-arvoindeksi EU27-maissa (ilman Kroatiaa).

→ yleisemmin kuin vähemmän tasa-arvoisissa maissa. Korkean tasa-arvon maita ovat Pohjoismaat ja Alankomaat. Yhtenä väkivallan selittäjänä FRA mainitsee liikkumisen ja toiminnan kodin ulkopuolella; esimerkiksi seksuaaliselle häirinnälle altistuvat tietyissä ammateissa työskentelevät naiset. Erot maiden rikollisuustasossa voivat johtua kaupungistumisen kehityksestä

ja muista yhteiskunnallisista muutostekijöistä, joita ei FRA:n tutkimuksessa selvitetty. Edelleen maiden väkivaltaeroihin saattavat liittyä juomatavat; alustavia havaintoja on tehty kumppanin runsaan alkoholinkäytön yhteydestä parisuhdeväkivaltaan. FRA korostaa, etteivät yllä mainitut tekijät riitä selittämään kattavasti eroja väkivallan tasossa eri maiden välillä.

SEKSUAALISEN HÄIRINNÄN UUSI PIIRRE KYBERHÄIRINTÄ

Seksuaalinen häirintä on yleistä kaikissa EU-maissa. Joka toinen nainen EU:ssa on kokenut seksuaalista häirintää vähintään kerran 15 vuotta täytettyään ja joka viides tutkimusta edeltäneiden 12 kuukauden aikana. Tekijä oli usein uhrin työympäristöstä, kuten työkaveri, esimies tai asiakas. Suomessa seksuaalista häirintää ilmoitti kokeneensa ainakin kerran elämänsä aikana 71 prosenttia vastaajista ja viimeisen 12 kuukauden aikana joka neljäs nainen (23%).

Tutkimuksessa selvitettiin uusien teknologioiden osuutta seksuaalisessa häirinnässä. Kyberhäirinnäksi luokiteltiin kaksi seksuaalisen häirinnän muotoa – ei-toivotut, selkeästi seksuaaliset sähköpostit tai tekstiviestit, jotka vastaajat ovat kokeneet loukkaaviksi sekä sopimattomat ja loukkaavat lähestymisyhteykset sosiaalisessa mediassa kuten Facebookissa tai internetin chat-sivustoilla. Kyberhäirintään ei tässä ole liitetty kybervainoamista, mutta siitäkin kysyttiin haastattelussa.

EU:ssa kyberhäirintää elämänsä aikana on kokenut kymmenesosa naisista ja viimeisen 12 kuukauden aikana ennen tutkimusta joka kahdeskymmenes nainen. Suomessa 14 prosenttia vastaajista ilmoitti kokeneensa kyberhäirintää joskus elämänsä aikana. FRA:n mukaan kyberhäirintä on sitä yleisem-

pää, mitä enemmän internetiä käytetään kommunikointivälineenä. Erityisesti nuoret naiset (18–29-vuotiaat) ovat alttiita kyberhäirinnälle, sillä he käyttävät internetiä sekä sosiaalista mediaa useammin kuin heitä vanhemmat. EU:ssa samoin kuin Suomessa joka viidettä 18–29-vuotiaasta naista on lähestytty sopimattomasti sosiaalisessa mediassa tai he ovat saaneet seksuaalissävyytteisiä sähköposteja tai tekstiviestejä. Tekijä jää useimmiten tuntemattomaksi. Uusien teknologioiden lisääntyneen käytön myötä kyberhäirinnän voidaan nähdä yleistyvän tulevaisuudessa.

YLI PUOLET SUOMALAISISTA NAISISTA KOKENUT LAPSENA VÄKIVALTA

Suomessa 53 prosentilla vastaajista oli kokemuksia joko fyysisestä, seksuaalisesta tai psykologisesta väkivallasta ennen 15 vuoden ikää. Luku on 18 prosenttiyksikköä suurempi kuin EU:n keskiarvo. Suomen lisäksi muissa EU:hun kuuluvissa Pohjoismaissa, sekä Virossa, Ranskassa että Saksassa, luvut ovat EU:n keskiarvoa korkeammalla. Nuoret naiset raportoivat vähemmän lapsuudessa koettua väkivaltaa kuin vanhemmat ikäluokat. Syitä tähän ei FRA:n tutkimuksessa selvitetty, mutta yksi oletettava tekijä on, että nuoremmat sukupolvet ovat omaksuneet vanhempiin verrattuna kielteisemmän asenteen väkivaltaa kohtaan.

Oletusta tukee Lastensuojelun Keskusliiton tutkimus,

FRA:n tutkimuksen mukaan naiset hakeutuivat palvelujen piiriin useammin seksuaalista kuin fyysistä väkivaltaa koettuaan.

jonka mukaan Suomessa lapsiin kohdistuvaan kuritusväkivaltaan suhtaudutaan yhä kielteisemmin. Vuonna 1981 lähes puolet suomalaisista hyväksyi kuritusväkivallan käytön, mutta vuonna 2012 enää 17 prosenttia. Lapsitalouksissa asuvista 10 prosenttia hyväksyi ruumiillisen kurituksen. (Sariola 2012.)

FRA:n tutkimuksen mukaan lapsuudessa yleisintä oli fyysinen väkivalta, joka ilmenee läimäytyksinä, tukistamisina tai kipua aiheuttaneina lyönteinä. Fyysisen väkivallan tekijä oli yleensä isä tai äiti. Suomalaisen lapsiuhritutkimuksen (vuodelta 2007) mukaan lievän väkivallan muodot ovat yleisiä. 65 prosenttia alle 14 -vuotiaista suomalaisista nuorista on kokenut joskus lievää väkivaltaa, jolla tarkoitettiin tukistamista, läimäytyksiä, piiskaamista ja tönimistä. (Ellonen et al. 2007.)

Aikuisten välinen väkivalta heijastuu usein lapsiin, sillä lähes kolme neljästä parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista EU:ssa kertoi heidän luonaan asuneen lapsen olleen tietoinen väkivallasta.

Noin joka kymmenes EU:ssa asuvista naisista oli joutunut seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi ennen 15 vuoden ikää. Suomessa seksuaalinen hyväksikäyttö oli hieman EU-keskiarvoa harvinaisempaa. Fyysisen ja seksuaalisen väkivallan eroina on, että lähes kaikki seksuaalinen väkivalta oli miesten tekemää. Joka toinen seksuaalista

wäkivaltaa kokeneista kertoi tekijän olleen heille ennalta tuntematon. Joka neljännes uhreista kertoi tekijän olleen miespuolinen tuttava.

Naiset, jotka kokivat lapsuudessaan fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, kokivat sitä todennäköisemmin myös aikuisena. Esimerkiksi lähes kolmannes (30%) niistä naisista, jotka olivat kokeneet joko nykyisessä tai edellisessä parisuhteessaan seksuaalista väkivaltaa, oli kokenut sitä myös lapsuudessaan. Naisista, jotka eivät olleet kokeneet seksuaalista parisuhdeväkivaltaa, 10 prosenttia oli kokenut seksuaalista väkivaltaa lapsuudessaan.

PUOLET NAISISTA EU:SSA PELKÄÄ

Rikoksen pelkoon ja turvattuuden tunteeseen vaikuttavat paikka ja aika sekä ihmisen ikä, elämäntilanne ja aikaisemmat väkivaltakokemukset. Pelolla on merkittäviä seurauksia naisten elämänlaatuun sekä ulkona liikkumiseen. Puolet naisista EU:ssa välttää toisinaan tiettyjä tilanteita tai paikkoja pelätessään joutuvansa fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi.

Suomessa ja Ruotsissa pelättiin seksuaalisen tai fyysisen väkivallan kohteeksi joutumista eniten EU-maista.

Tutkimuksesta käy myös ilmi, että pelko ei kulje käsi kädessä väkivallan riskin kanssa. Naiset kohtaavat useimmiten väkivaltaa tutun toimesta kotona tai työpaikalla. Kuitenkin he pelkäävät eniten

vieraan tekemää väkivaltaa julkisilla paikoilla, kuten kadulla tai puistossa. Tilan fyysiset ominaisuudet eivät ole ainoa pelkoa määrittävä tekijä, sillä iän myötä naisten pelko julkisia tiloja kohtaan vähenee, kun taas pelon tunne kotia tai työpaikkaa kohtaan kasvaa.

PALVELUILLE ON KYSYNTÄÄ

Väkivallan uhreille suunnattuja palveluja tarjoavat niin julkinen terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut kuin myös järjestöjen ylläpitämä uhripäivystys ja turvakodit. EU:ssa joka kolmas nainen hakeutui tukipalvelujen piiriin koettuaan fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa parisuhteessaan ja joka neljäs koettuaan muun kuin kumppanin tekemää väkivaltaa. Kaksi kolmasosaa parisuhdeväkivaltatapauksista ja kolme neljäsosaa tuntemattoman tekemästä väkivallasta ei tullut minkään uhreja auttavan palveluntarjoajan tietoon.

FRA:n tutkimuksen mukaan naiset hakeutuivat palvelujen piiriin useammin seksuaalista kuin fyysistä väkivaltaa koettuaan. Yleisimmin he kävivät lääkärissä tai sairaalassa hoidattamassa vammojaan, minkä jälkeen he ilmoittivat tapauksesta poliisille. Suomessa joka kymmenes parisuhdeväkivaltatapaus ja joka kuudes muu väkivaltatapaus johti poliisille ilmoittamiseen.

Tutkimuksesta käy myös ilmi, että väkivallan uhrit kampaavat kuuntelijaa ja moraalista tukea. Yhteydenotot tur-

vakoteihin olivat tutkimuksen mukaan harvassa. Matalan kynnyksen tukipalveluille, jotka tarjoavat kuuntelevaa korvaa ja käytännön apua näyttää olevan kysyntää. ■

Kirjoittajat työskentelevät YK:n yhteydessä toimivassa Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutissa HEUNISSA.

Lähteet saa kirjoittajilta.

NÄIN TIEDOT KERÄTTIIN

- Tiedonkeruu kattaa kaikki 28 EU:n jäsenvaltiota.
- Satunnaisotanta maiden 18–74 -vuotiaista naisista.
- Kussakin maassa tehtiin 1500 käyntihaastattelua (yhteensä 42 000 haastattelua).
- Sama haastattelulomake oli käytössä kaikissa maissa.
- Haastattelut tekivät tehtävään erityisesti koulutetut naishaastattelijat.
- Kenttätöystä vastasi Ipsos MORI -niminen tutkimuslaitos, joka myös painotti tulokset vastaamaan kunkin maan väestörakennetta.
- Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti (HEUNI) ja United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) osallistuivat tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen.

Työperäisen ihmiskaupan torjuntaan tarvitaan uusia keinoja

Työperäinen ihmiskauppa esiintyy osana ravintola- ja siivousalojen harmaata taloutta. Näillä aloilla on rakenteita, jotka heikentävät niillä työskentelevien ulkomaalaisten työntekijöiden asemaa ja olosuhteita. Puuttumalla harmaaseen talouteen ja lievempiin ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön muotoihin voidaan torjua myös ihmiskauppaa.

YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI) julkaisi huhtikuussa tutkimuksen työperäisestä ihmiskaupasta ja ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäytöstä ravintola- ja siivousaloilla Suomessa. Tutkimus kattaa vuodet 2011–2013, ja sen aineistona on käytetty asiantuntijoiden ja ulkomaalaisten työntekijöiden haastatteluja, tuomioistuinratkaisuja ja esitutkintapöytäkirjoja sekä muita lähteitä. Raportti tarjoaa uutta tietoa rekrytointikäytännöistä ja rakenteista, jotka edesauttavat työperäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa Suomessa ja esittää suosituksia siitä, miten ilmiöön voidaan puuttua entistä paremmin. Raportin julkistamisen yhteydessä Säätytalolla järjestettiin asiantuntijaseminaari, jossa keskusteltiin siitä, mitä haasteita eri tahot kohtaavat auttaessaan ulkomaalaisia työntekijöitä ja

mitä ratkaisuja on löydettävissä työperäisen ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseksi.

Raportti on osa laajempaa HEUNIn koordinoimaa EU-rahoitteista ADSTRINGO-hanketta, joka keskittyy työperäisen ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseen yhdeksässä Itämeren alueen maassa. Sitä toteuttavat HEUNIn lisäksi Tarton yliopisto ja Liettuan sisäasiainministeriö sekä Itämeren valtioiden neuvoston ihmiskaupan vastainen työryhmä (CBSS TF-THB), joka vetää rinnakkaista hanketta myös Puolassa ja Venäjällä. Hankkeen ensimmäisessä osassa vastaava maaraportti tehtiin myös Ruotsissa, Virossa ja Liettuassa (ks. Ollus ym. 2013).

HEUNIn tutkimuksen tulokset osoittavat, että työperäinen ihmiskauppa ei ole erillinen ilmiö, vaan se liittyy ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttöön sekä harmaaseen

talouteen. Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttö voidaankin käsittää tilanteiden ja toimien jatkumona, jonka toisessa päässä on lieviä hyväksikäytön muotoja ja toisessa törkeitä. Ihmiskauppa pakkotyön tarkoituksessa edustaa vakavinta hyväksikäyttöä ja huomaamattomimmat pakottamisen keinot hyväksikäytön lievempiä muotoja. Vähemmän vakavat hyväksikäytön muodot voivat johtaa vakavampiin tekoihin eli ihmiskauppaan. Siksi on tärkeää ymmärtää, mitkä tekijät ja rakenteet mahdollistavat ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäytön, ja puututtava niihin.

HYVÄKSİKÄYTÖN MAHDOLLISTAVAT RAKENTEET JA KÄYTÄNNÖT

HEUNIn raportissa tarkastellaan hyväksikäytön mahdollistavia rakenteita ja käytäntöjä rajatusti siivous- ja ravintolaloilla. Molemmat alat työllis-

tävät paljon ulkomaista työvoimaa ja niillä on myös paljastunut ihmiskauppa- ja hyväksikäyttötapauksia. Ulkomaalaisten työntekijöiden kohtaamia hyväksikäytön muotoja ovat alipalkkauksen eri muodot, velka- ja/tai riippuvuussuhde työnantajasta, psykologinen kontrolli ja uhka sekä yleinen vaihtoehtojen puuttuminen, joka estää työntekijää lähtemästä hyväksikäyttöä sisältävästä työtilanteesta.

Ravintola- ja siivouspalvelualat ovat luonteeltaan työvoimaintensiivisiä ja henkilöstökulujen osuus on suuri. Etenkin siivousalan yritykset yrittävät tehdä tulosta leikkamalla työvoimakuluja, vähentämällä tiettyihin töihin varattua aikaa ja siten lisäämällä työntekijöiden työmäärää ja kuormitusta. Monet ulkomaalaiset työntekijät kamppailevat erilaisten nolla- tai osa-aikasopimusten kanssa, ja heillä on joko liian vähän tai liian

Vähemmän vakavat ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäytön muodot voivat johtaa vakavampiin tekoihin eli ihmiskauppaan.

paljon töitä. Kovasta kilpailusta johtuvat alihintaiset tarjoukset sekä alihankintaketjut lisäävät hyväksikäytön riskiä alihankintaketjun loppupäässä. Aineiston mukaan tällaiset alihankijat ovat siivouspalvelualalla usein pieniä, järjestäytymättömiä ja monissa tapauksissa maahanmuuttajien omistamia yrityksiä.

Ravintola-alalla vakava hyväksikäyttö on usein kytköksissä järjestelmälliseen ohimyyntiin, pimeään työvoiman käyttöön sekä alipalkkaukseen ja lakisääteisten maksujen ja vakuutusten laiminlyöntiin. Tähän mennessä monet vakavimmat ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttötapaukset Suomessa ovat paljastuneet etnisistä ravintoloista. Usein tällaisen ravintolan omistaa maahanmuuttajataustainen henkilö, joka käyttää hyväkseen omia kielitaidottomia maanmiehiään maksamalla heille äärimmäisen pientä palkkaa, vaatimalla pitkiä työpäiviä ja kontrolloimalla heitä täysin sekä työssä että sen ulkopuolella. Hyväksikäyttöön syyllistyvien työnantajien toiminta on yleensä järjestelmällistä ja sen motiivina voiton tekeminen. Laittomat käytännöt vääristävät vapaata kilpailua, ja työnantajaliitot tuomitsevat ne yleisesti.

SUOSITUKSIA TYÖPERÄISEN IHMISKAUPAN ENNALTAEHKÄISYYN

HEUNIn raportissa esitetään lukuisia suosituksia siitä, kuinka eri toimijat voisivat tehokkaammin puuttua hy-

väksikäyttöön ja parantaa ulkomaalaisten työntekijöiden oikeuksien toteutumista. Ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseksi olisi tärkeää puuttua väärinkäytöksiin heti, kun ne havaitaan, mutta tehokkaiden ja joustavien sanktioiden puuttuminen vaikeuttaa viranomaisen toimintaa. Ääritapauksissa tämä mahdollistaa sen, että häikäilemättömät työnantajat jatkavat laiminlyöntejään ja laittomia käytäntöjä vuosien ajan ja rekrytoivat jatkuvasti uusia työntekijöitä.

Haastatellut asiantuntijat ehdottivat useita keinoja, joilla järjestelmää voisi parantaa. Olemassa olevat viranomaisen valvontamekanismit perustuvat usein vaadittujen asiakirjojen oikeellisuuden varmistamiseen sen sijaan, että pyrittäisiin selvittämään, onko velvollisuudet todella täytetty. Monissa tapauksissa paperit näyttävät olevan kunnossa, vaikka todellisuus työpaikalla on toinen. Näin ollen nimenomaan jälkivalvontaan tarvittaisiin lisää resursseja ja työkaluja. Esimerkiksi työsuojelutarkastajilla tulisi olla joidenkin asiantuntijoiden mukaan oikeus sakottaa laiminlyönneistä kiinnijääneitä työnantajia. Oikeushenkilön rangaistusvastuu tulisi ulottaa kiskonnantapaiseen työsyntään, jolloin siitä voitaisiin tuomita yhteisösakko. Myös liiketoimintakiellon käyttöä tulisi lisätä ja sen noudattamista tulisi valvoa tehostetusti. Ammattiliittojen edustajat kannattivat lisäksi liittojen ryhmäkanneoikeutta ja ali-

palkkauksen kriminalisointia.

Myös ulkomaalaiset työntekijät tarvitsevat lisää kohdennettuja palveluita. He eivät tunne perusoikeuksiaan ja -velvollisuuksiaan suomalaisessa työelämässä. Kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen rooli palveluiden tarjoajana on tärkeä, sillä monesti ulkomaalaiset työntekijät pelkäävät viranomaistahoja, koska he eivät voi olla varmoja seuraako yhteydenotosta mitään hyvää. Pahimmillaan viranomaiskon-takti voi johtaa työpaikan ja/ tai oleskeluluvan menetykseen. Ulkomaalaistaustaisille työntekijöille tulisikin tarjota kolmannen sektorin ylläpitämä matalan kynnyksen palvelupiste, josta he voisivat pyytää neuvoja ongelmatilanteissa monella eri kielellä. Se tarjoaisi apua työntekijöille, joilla on kysymyksiä esimerkiksi työsuhteen ehdoista, palkkauksesta tai työskentelyolosuhteista.

Kaiken kaikkiaan työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ennaltaehkäisyn tehokkain keino on yhteistyö kaikkien toimijoiden välillä: työsuojeluviranomaisten, vrottajan, poliisin ja maahanmuuttoviranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja -yhteiskunnan, liike-elämän, ammattiliittojen, työnantajien ja ulkomaalaisten työntekijöiden.

LOPUKSI

Ulkomaalaisten työntekijöiden Suomessa kohtaamat ongelmat liittyvät laajempiin työn, talouden ja tuotannon rakenemuuksiin ja globalisaa-

tion vaikutuksiin. Kiristynyt kilpailu painaa hintoja alas-päin, ja lopulta hinnan tästä maksavat kaikkein haavoituvimmassa asemassa olevat työntekijät. Paljon on kuitenkin vielä tehtävissä. HEUNIn koordinoiman hankkeen toisessa vaiheessa kehitetään viranomaisille, yrityksille ja muille toimijoille käytännönläheinen ohjeistus siitä, miten työperäistä ihmiskauppaa ja ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä voidaan ennaltaehkäästä paremmin. Nämä ohjeet julkaistaan kesän ja syksyn 2014 aikana. ■

Kirjoittaja työskentelee tutkijana HEUNIssa.

Jokinen, Anniina & Ollus, Natalia (2014): "Tuulikaapissa on tulijoita": Työperäinen ihmiskauppa ja ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttö ravintola- ja siivouspalvelualoilla. HEUNI Report 76.

Ollus ym. (2013): Exploitation of migrant workers in Finland, Sweden, Estonia and Lithuania: Uncovering the links between recruitment, irregular employment practices and labour trafficking. HEUNI Report 75.

Yleisötilaisuuksien turvallisuustyössä kehitettävää

Erilaisten yleisötilaisuuksien turvallisuus on herättänyt viime vuosina runsaasti keskustelua. Yleisötilaisuuksien järjestämistä ja turvallisuustoimintaa ohjaa suuri määrä lainsäädäntöä. Olipa kyse urheilutapahtumasta, rockfestivaalista tai pienimuotoisemmasta tilaisuudesta, järjestäjät joutuvat panostamaan turvallisuuteen aiempaa enemmän, mistä aiheutuu huomattavia kuluja.

Yleisötilaisuuksien järjestämiseen liittyy monenlaisia turvallisuusriskejä, joista yksi merkittävimmistä on yleisön häiriökäyttäytyminen. Erityisesti jalkapallossa ja muissa palloilulajeissa kannattajat ovat aiheuttaneet eriasteisia ongelmia ympäri maailmaa. Viime vuosina jalkapalloon liittyvästä väkivallasta ja sen kitkemisestä on keskusteltu entistä enemmän myös Pohjoismaissa.

Yleisötilaisuuksien turvallisuustoiminnasta on tehty yllättävän vähän tutkimusta. Tieteellinen tutkimus kannattajien väkivaltaisuuksista on tuottanut vähän tietoa mm. itse aiheen ongelmallisuuden takia. Esimerkiksi toisinaan kannattajien harjoittama väkivalta on selkeästi suunniteltua ja joskus se taas ilmenee spontaanisti. Väkivalta koostuu fyysisestä väkivallasta ja verbaalisista hyökkäyksistä, mikä nostaa esille kysymyksen, ovatko tulkinnot ilmiöstä samanlaisia.

Myös ottelumanipulaatio eli ottelutulosien järjestäminen (match-fixing) on ollut esillä paljon viime aikoina, ja aihe herättää myös tutkimuksellista kiinnostusta. Järjestäytyneet rikollisuudet on levinnyt laajasti erityisesti Aasian pimeille uhkapeleimarkkinoille ja kymmenen viime vuoden aikana myös esimerkiksi Euroopan

jalkapallokentille ja moniin muihin lajeihin. Järjestäytyneen rikollisuuden lisäksi ottelutulosten järjestämisessä on usein kyse rahanpesusta ja korruptiosta.

LAKIUUDISTUS VAIKUTTAA TURVALLISUUSJÄRJESTELYIHIN

Yksityisen turvallisuusalan sääntelyn lakiuudistus on parhaillaan vireillä Suomessa. Lakiuudistus tulee vaikuttamaan myös yleisötilaisuuksien turvallisuustoimintaan, kun vartijan ja järjestyksenvalvojan toimenkuvia ja toimivaltuuksia uudistetaan. Lakiuudistukseen liittyneissä kuulemistilaisuuksissa on nostettu esiin yleisötilaisuuksissa tapahtuvat järjestyshäiriöt, jotka rasittavat järjestyksenvalvojen ja poliisin työtaakkaa.

Keskusteluissa on todettu, että nykyinen lainsäädäntö ei anna riittäviä keinoja järjestyshäiriöiden torjuntaan erityisesti urheilutapahtumissa. Sisäministeriö asettikin elokuussa 2012 esiselvitystyöryhmän pohtimaan, onko Suomessa tarvetta ja edellytyksiä yleisötilaisuuksia koskevalle porttikieltojärjestelmälle ja -rekisterille. Yksityisen turvallisuusalan lakiuudistuksen hallituksen esitys on annettu keväällä eduskunnalle ja porttikieltojärjestelmä on luovuttanut raporttinsa ministerille.

LAJILIITOT TARVITSEVAT YHTENÄISIÄ TOIMINTAMALLEJA

Itä-Suomen yliopiston empiirisen turvallisuustutkimuksen tutkimusryhmä teki kyselytutkimuksen eri palloilulajien toimitus- tai toiminnanjohtajille sekä turvallisuuspäälliköille tai turvallisuudesta vastaaville henkilöille. Heiltä tiedusteltiin näkemyksiä seurojen nykyisestä turvallisuustoiminnasta ja kehittämistarpeista.

Kyselytutkimus lähetettiin jalkapallo-, jääkiekko-, koripallo-, pesäpalo-, salibandy-, jääpalo- ja lentopalloseuroille. Vastaukset kerättiin 1.11.2012–31.3.2013. Kyselyyn vastasi yhteensä 126 henkilöä. Vastaajat jakautuivat melko tasan toimitusjohtajiin (48 %) sekä turvallisuuspäälliköihin (52 %). Jääpallöseuroilta vastauksia ei saatu siinä määrin, että niitä olisi voitu hyödyntää tutkimuksessa. Salibandyliitto ei puolestaan osallistunut tutkimukseen.

Kyselytutkimuksen mukaan turvallisuustoiminnan seuraamisen säännöllisyys vaihtelee lajeittain. Vastaajat olivat montaa mieltä turvallisuustoimintaan käytettävien resurssien riittävydestä. Yleisötilaisuuksien turvallisuuden kehittämisessä olennaista on toiminnan koordinointi ja yhteistyö, joissa tutkimustulosten perusteella on kehittämisen varaa. Erityisesti

Ongelmana on, että rikoslaissa ei ole sellaista rangaistavaksi säädettyä tekoa, jolla voitaisiin tehokkaasti puuttua esimerkiksi kentälle ryntäämiseen ja esineiden heittämiseen katsomosta.

seurojen, lajiliittojen ja viranomaisten tulisi tehdä säännöllistä yhteistyötä ja sopia valtakunnallisesti yhdenmukaisista menettelytavoista. Eri lajiliitoissa on selkeästi eroja siinä, kuinka koordinoitua turvallisuustoimintaa on. Tärkeää yhteistyössä on huomioida myös kannattajat ja kutsua heidän edustajansa mukaan turvallisuuspalaveriin, kuten esimerkiksi Palloliitto toimii Suomen Maajoukkueen Kannattajien (SMJK) kanssa.

Vuonna 2010 perustettiin valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo, jonka jäsenenä on huomattava määrä eri lajiliittoja ja aluejärjestöjä. Valo on luonut yhteisen johtamisjärjestelmän ja pyrkii tehostamaan koko liikunnan järjestökentän toimintaa. Olisi suositeltavaa ja luontevaa integroida myös turvallisuustoiminta ja riskienhallinta osaksi johtamisjärjestelmää, koska yksittäisen seurojen ja lajiliittojen on vaikea lähteä itsenäisesti ratkaisemaan kaikkia turvallisuusongelmia jo pelkästään rajallisten resurssien takia. Lisäksi turvallisuusosaaminen on hyvin rajallista koko liikuntakentässä. Valo voisi toimia esimerkkinä siitä, kuinka liikunnassa ja urheilutapahtumissa on huomioitu turvallisuusasiat ja tarjottu yksittäisille seuroille valmiita toimintamalleja. Tämä yhtenäistäisi ja kehittäisi koko liikuntakentän turvallisuustoimintaa ja toimisi esimerkkinä myös muille yleisötilaisuuksien järjestäjille.

Valtakunnallisesti yhteneväisillä toimintamalleilla olisi vaikutusta myös viranomaisten toimintaan, koska viranomaisienkin toimintatavoissa on alueellisia eroja. Esimerkiksi alueellisilla pelastuslaitoksilla on hyvin kirjavat käytännöt antaa palautetta yleisötilaisuuksien pelastussuunnitelmista. Järjestäjät eivät välttämättä aina tiedä, onko suunnitelma asianmukainen vai kaipaivatko turvallisuusjärjestelyt joitakin tarkennuksia. Pelastuslaitokset voisivat ottaa mallia poliisin yleisötilaisuuspäätösprosesseista. Paikallinen poliisi tekee heille toimitetuista turvallisuusdoku-

menteista selkeän hallinnollisen päätöksen, joka ohjaa sekä informoi järjestäjää. Järkevää olisi myös yhtenäistää dokumenttien pelastusviranomaisille ja poliisille toimittamisen aikataulut. Näin järjestäjä velvoitettaisiin aloittamaan tilaisuuden turvallisuussuunnittelu hieman aiemmin ja viranomaisille jäisi enemmän aikaa tutustua aineistoon sekä korjata yhdessä järjestäjän kanssa puutteita.

Tutkimuksen mukaan lajien turvallisuustoimintaa ohjaava sääntely koetaan pääsääntöisesti selkeäksi. Laissa on ollut riittävät toimivaltuudet ja koulutusvaatimukset järjestyksenvoivoille. Ongelmia on aiheuttanut lähinnä omaisuuden vartiointi yleisötilaisuuksissa, koska tapahtuma-ajan ulkopuolella omaisuutta saavat vartioida vain vartiomisliikkeen palveluksessa olevat vartijat. Erityisesti pienemmissä tilaisuuksissa ei ole usein resursseja palkata vartijoita, joten lakia on kierretty. Poliisi on puuttunut joillakin paikkakunnilla asiaan, mutta ei valtakunnallisesti ainakaan kovin aktiivisesti.

KANNATTAJIEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT LISÄÄNTYNEET

Suomalaisessa katsomokulttuurissa katsojien epäasiallinen käytös vaikuttaa olevan erityinen ongelma. Tutkimuksen jalkapallo- ja jääkiekkovastaajista noin neljä viidestä ilmoitti, että epäasiallista käytöstä oli ilmennyt vuoden 2012 aikana. Erilaiset kannattajien aiheuttamat ongelmat ovatkin lisääntyneet erityisesti jalkapallossa ja jääkiekossa. Ongelmana on, että rikoslaissa ei ole sellaista rangaistavaksi säädettyä tekoa, jolla voitaisiin tehokkaasti puuttua esimerkiksi kentälle ryntäämiseen ja esineiden heittämiseen katsomosta.

Järjestäjät ovat kokeneet häiriötekojen aiheuttavan heille ongelmia ja useissa tapauksissa saaneet sanktioita lajiliitoilta, mutta itse häiriön aiheuttajille ei ole tullut rangaistusäännösten puuttuessa minkäänlaisia seuraamuksia. Ennalta ehkäisevän vaikutuksen tehostamiseksi ja mahdoli-

sen korvausvastuun takia olisi suositeltavaa, että häiriön aiheuttajille määrättävistä seuraamuksista olisi säädelty.

Esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin välisessä jalkapallon MM-karsintaottelussa vuonna 2007 kannattaja ryntäsi kentälle, minkä vuoksi Tanskan jalkapalloliitto tuomittiin sakkoihin ja joukkue pelaamaan kaksi seuraavaa kotiottelua lähes puolet pienemmällä stadionilla Århusissa. Tanskan jalkapalloliitto vaati haasteessa kannattajalta lähes kahden miljoonan kruunun (noin 250 000 euron) korvauksia. Perusteena olivat menetetyt lipputulot ja UEFA:lle (Euroopan jalkapallon kattojärjestölle) maksettavat sakkot. Kööpenhaminan käräjäoikeus tuomitsi kannattajan lopulta maksamaan korvauksia yhteensä 900 000 kruunua (noin 120 000 euroa). Käräjäoikeus puolitti korvausvaatimuksen, koska katsoi jalkapalloliitolla olleen suuren vastuun tapahtuman järjestäjänä stadionin turvallisuuden ja järjestyksen takaamisesta. Suomessa vastaavassa tilanteessa olisi hyvin epävarmaa, voitaisiinko kannattaja tuomita korvausvastuuseen.

PORTTIKIELTOJÄRJESTELMÄ KÄYTÖSSÄ EUROOPASSA

Sisäministeriön työryhmä ehdotti huhtikuussa, että Suomeen tulisi perustaa urheilutilaisuuden järjestäjän ja asiakkaan väliseen sopimussuhteeseen perustuva porttikieltojärjestelmä. Kyselytutkimuksen vastaajista useampi kuin joka kolmas oli täysin sitä mieltä, että porttikieltojärjestelmälle olisi tarvetta. Se sai kannatusta lähinnä jalkapallon ja jääkiekon osalta. Toimitusjohtajista järjestelmää kannatti joka kolmas, turvallisuuspäälliköistä kuusi kymmenestä.

Porttikieltojärjestelmä on varsin katavasti käytössä Euroopan maissa, joissa kokemukset ovat olleet hyviä. Porttikieltojärjestelmä on tehokas keino estää väkivaltaisten kannattajien tai muiden häiriötä aiheuttavien sisäänpääsyä stadioneille. Samalla järjestelmän nähdään estävän ennakoita häiriökäyttäytymistä →

→ eurooppalaisessa jalkapallossa. Esimerkiksi UEFA näkee porttikieltojärjestelmän merkityksen yhtenä ottelutapahtumien turvallisuustekijöistä niin suurena, että on sisällyttänyt sen hakukriteereihin vuoden 2020 EM-lopputurnauksen järjestäjämaaksi. UEFA:lle ei siis riitä, että turvallisuusjärjestelyt ovat kunnossa, vaan järjestäjämaan lainsäädännöstä täytyy löytyä myös toimiva porttikieltosäännöstö, jolla pystytään estämään häiriökannattajien matkustaminen turnausmaihin tai pääsy ottelustadioneille.

Suomessa ongelmat eivät kuitenkaan ole samoissa mittasuhteissa kuin monissa muissa Euroopan maissa. Toisaalta urheiluseuroille asetettava vastuu kannattajien toiminnasta on oikeudellista ja käytännön näkökulmasta perusteltua, vaikka tähän liittyy ongelmia mm. kannattajien tunnistamisen ja seuroihin nähden ulkopuolisen aseman vuoksi. Vastuun asettaminen seuroille voidaan katsoa perustelluksi ankaran vastuun edellytysten täytyessä ja sopimusvapauden myötä. Vastuun asettaminen edesauttaakin yleisötilaisuuksien turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämistä. On kuitenkin tärkeää huomata, että kokoontumislain tarkoitus on perustuslaissa säädetyn kokoontumisvapauden turvaaminen.

Yleisötilaisuuden turvallisuusjärjestelyt tulisikin suunnitella ja mitoittaa siten, että ne eivät hidasta tai häiritse toimintaa vaan tuottavat lisäarvoa, jotta osallistujat voisivat nauttia tapahtumasta. Järjestäjille turvallisuuden ei tulisi enää olla erillinen toiminto, kustannus tai välttämätön paha vaan osa niiden toimintaa. Tämä edellyttää turvallisuusasiantuntemusta ja esimerkiksi urheilussa ymmärrystä kannattajakulttuurista, missä meillä on myös paljon kehittämisen varaa. Suomessa huomio kiinnittyy liian usein siihen, mikä kannattajien toiminnassa on vikana. Sen sijaan olisi tärkeää pohtia, miten toimintaa ja palveluita voitaisiin kehittää, jotta katsomoihin saataisiin lisää väkeä. Tunnelmahan luo puitteet yleisötilaisuuksille ja tekee niistä unohtumattomia. ■

Artikkeli perustuu julkaisuun Yleisötilaisuuksien turvallisuus. Jyri Paasonen (toim.). Tietosanoma Oy 2014.

Ympäristörikollisuuden

Sekä Suomessa että Ruotsissa suurimman osan ympäristörikollisuudesta on arveltu olevan piilorikollisuutta. Ruotsissa poliisin tietoon tulee kuitenkin huomattavasti enemmän ympäristörikoksia. Suomessa mm. rikoslain 48 luvun mukaisia ympäristön turmelemisia ja törkeitä ympäristön turmelemisia ilmoitetaan poliisille vuosittain alle 200, kun Ruotsissa vastaavien ympäristörikosepäilyjen lukumäärät esimerkiksi vuosina 2008–2012 vaihtelivat noin 1000 ja 1700 ilmoituksen välillä. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksessa analysoitiin, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä Suomen ja Ruotsin ympäristörikosten torjunnassa ja tutkinnassa on. Vertailu pohjautui tilastotietoihin, lainsäädäntöön, aiempien tutkimusten tuloksiin sekä viranomaisten haastatteluihin. Tässä artikkelissa tarkastellaan ympäristörikosepäilyjen ilmoitamiskäytänteitä, torjunnan ja tutkinnan organisointia sekä ympäristörikostutkijoille tarjolla olevaa koulutusta. Tulosten valossa ympäristörikollisuuden torjuntaa ja tutkintaa voisi Suomessa edelleen kehittää.

EROJA ILMOITTAMISVELVOLLISUUDESSA

Ympäristörikosepäilyt tulevat esitutkintaviranomaisten tietoon pääsääntöisesti ympä-

ristövalvontaviranomaisen kautta. Tällöin valvontaan käytettävät resurssit vaikuttavat merkittävästi ympäristörikollisuuden ilmituloon. Ympäristörikosten torjunnan ja tutkinnan kannalta suurin ero Suomen ja Ruotsin välillä koskee kuitenkin velvollisuutta ilmoittaa teoista esitutkintaviranomaiselle. Ruotsissa ympäristökriminalisoinnit ilmenevät vuonna 1999 voimaan tulleesta ympäristökaaresta, jonka mukaan ympäristövalvontaviranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa kaikki ympäristörikosepäilyt esitutkintaviranomaiselle. Suomessa ympäristönsuojelulain 94 §:ssä on määritelty, että valvontaviranomaisen tulee tehdä ilmoitus esitutkintaviranomaiselle, mikäli ympäristönsuojelulaissa säädettyjä pykälä on rikottu. Ilmoitusta poliisille ei kuitenkaan tarvitse tehdä, mikäli ”tekoa voidaan olosuhteet huomion ottaen pitää vähäisenä eikä yleisen edun katsota vaativan syytteen nostamista”.

Ruotsissa ehdoton ilmoittamisvelvollisuus on johtanut siihen, että rikosprosessi on kuormittunut vähäisempien ympäristörikosepäilyjen tutkinnan vuoksi. Tällöin ympäristörikollisuuden tutkinnan painopiste on alka-

n tutkinta Suomessa ja Ruotsissa

nut siirtyä kohti pienempiä ympäristöririkoksia, vaikka strategisena painopisteenä on pidetty vakavan ympäristöririkollisuuden paljastamista. Myös nämä ilmoittamisvelvollisuuden kielteiset vaikutukset ympäristöririkollisuuden torjunnan ja tutkimuksen kannalta tulisi ottaa Suomessa huomioon, kun lainsäädäntöä kehitetään.

Hallinnolliset ja rikosoikeudelliset sanktiot olivat molemmissa maissa verrattain samanlaiset. Suurin ero oli hallinnollisen sanktion määräytymisessä ja yhteisöosakon määräämisessä. Ympäristöririkoksista ei juurikaan ollut tuomittu vankeuteen kummassakaan maassa, vaan useimmiten seurauksena oli sakkorangaistus. Sekä Suomessa että Ruotsissa ympäristöririkoksista langetetut rangaistukset on koettu melko pieniksi.

TORJUNNAN JA TUTKINNAN ORGANISOINTI

Suomessa ja Ruotsissa ympäristöririkollisuuden torjunta ja tutkinta on organisoitu eri lailla sekä strategisella että käytännön tasolla. Ruotsissa valtakunnallinen ympäristörikosstrategia sisältää suosituksia siitä, miten torjuntaa ja tutkintaa tulisi kehittää käytännön tasolla. Suomessa vastaavaa linjausta ei ole tehty, mutta suosituksia on

koottu kansallisen ympäristörikosseurantaryhmän raportteihin. Lisäksi ympäristöririkollisuuden torjunta on nostettu yhdeksi teemaksi Valtioneuvoston periaatepäätöksessä hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi vuosille 2012–2015.

Suomessa vakavia ympäristöririkoksia tutkivat talousrikostutkijat. Ruotsissa ympäristöririkollisuutta ei ole liitetty yhtä vahvasti talousrikostutkintaan, vaikka taloudellisen hyödyn tavoittelu nähdäänkin molemmissa maissa ympäristöririkollisuuden taustalla vaikuttavaksi tekijäksi. Ruotsissa ympäristöririkoksia tutkitaan työympäristöön liittyvän rikostutkinnan rinnalla. Lisäksi torjuntaa on yhä enemmän pyritty liittämään osaksi rajat ylittävän ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa.

Ruotsissa ympäristöririkollisuuden torjuntaan ja tutkintaan on panostettu organisaatiotasolla enemmän kuin Suomessa. Ruotsissa toimii valtakunnallisesti noin 70 ympäristö- ja työympäristörikos-tutkijaa, kun taas Suomessa ympäristöririkollisuuden tutkinta hoidetaan pääsääntöisesti päivittäisrikostutkinnan tai talousrikostutkinnan osana. Ruotsin syyttäjänvirastossa ympäristörikosten syyttämistä valtakunnallisesti

vastaa erillinen 20 ympäristö- ja työympäristörikosten syyttäjistä koostuva ryhmä. Ruotsissa syyttäjä on myös tutkinnanjohtaja. Suomessa toimii viisi ympäristörikosten avainsyyttäjää muiden työtehtäviensä ohella. Huolimatta erilaisista tavoista organisoida ympäristöririkollisuuden torjunta ja valvonta, molemmissa maissa resurssit koettiin riittämättömiksi.

ASiantuntijuus

Ympäristörikosten torjunnan, valvonnan ja tutkimuksen tehottamisen on nähty molemmissa maissa vaativan asiantuntijuuden lisäämistä kaikilla viranomaistahoilla. Suomessa ympäristöririkoksia tutkivilla poliiseilla on mahdollisuus osallistua vuosittain Poliisiammattikorkeakoulussa järjestettävälle kahden opintopisteen kurssille. Ruotsissa ympäristörikostutkijoita koulutetaan Uppsalan yliopistossa 12 opintopistettä tuottavalla kurssilla, jonka jälkeen he voivat osallistua vielä 1,5 opintopisteen jatkokurssille. Suomessa tulisikin pohtia, miten tutkimusjohtajia voidaan kannustaa täydennyskoulutukseen. Lisäksi ympäristöririkollisuuden torjuntaa ja valvontaa tulisi tarkastella koko viranomaisprosessin näkökulmasta, jolloin myös muiden viranomaisten kuin poliisin lisäkou-

lutuksen tarve tulisi selvittää.

Ympäristöririkollisuuden torjunnan ja valvonnan viranomaistoimintaan liittyviä tutkimuksia on julkaistu verrattain vähän niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Jotta asiasta saataisiin syvällisempi ymmärrys ja prosesseja voitaisiin edelleen kehittää, aihepiirin tutkimusta tulisi lisätä. ■

Sahramäki työskentelee tutkijana ja Kankaanranta erikoistutkijana Poliisiammattikorkeakoulussa.

Artikkeli pohjautuu julkaisuun: Iina Sahramäki & Terhi Kankaanranta (2014): Vihreämpää rajan toisella puolella? Vertaileva tutkimus ympäristöririkollisuuden torjunnasta ja tutkinnasta Suomessa ja Ruotsissa. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 108.

Muita viimeaikaisia PoLAMK:n julkaisuja ympäristöririkollisuudesta:

Iina Sahramäki & Terhi Kankaanranta (2014) Ympäristöririkollisuuden torjunta ja valvonta Suomessa – kohti vihreämpää viranomaisyhteistyötä? Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 42.

Iina Sahramäki & Terhi Kankaanranta (2014) Ympäristöririkollisuus yhteisenä ongelmana – viranomaisyhteistyöstä käytännössä. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 4.

Vastuullisuus poliittisen korruption torjunnan välineenä

Suomea pidetään yleensä ns. alhaisen korruption maana. Tämä luokitus perustuu pitkälti yhteen *Transparency Internationalin* vuosittain laatimaan korruptiomittariin, ns. *Corruption Perceptions Indexin* (CPI). Harva kuitenkin tiedostaa, ettei CPI itse asiassa ole kuin arvio julkisen sektorin sisällä tapahtuvasta lahjonnasta. CPI ei siis tuota varmaa tai kokemuksiin perustuvaa tietoa korruption esiintymisestä, tietoa yksityisen tai kolmannen sektorin sisällä ilmenevästä korruptiosta tai korruption muiden muotojen (kuten suosinnan tai kavalluksen) esiintymisestä. Suomessa ilmenevän korruption kasvoista tiedetään itse asiassa aika vähän, sillä tutkimusta on tehty niukasti eikä poliisin tietoonkaan tule monta tapausta vuodessa.

Tiedon puute pätee myös poliittiseen korruptioon eli poliittisten toimijoiden keskuudessa ilmeneviin väärinkäytöksiin oman edun saamiseksi. *Transparency Internationalin* vuonna 2013 laatiman ns. maailmanlaajuisen korruptiobarometrin (*Global Corruption Barometer*) tulokset kuitenkin viittaavat siihen, ettei poliittista areenaakaan voi

kutsua korruptiosta vapaaksi alueeksi. Barometrin suomalaisvastaajien mukaan poliittiset puolueet ja kansanedustajat olisivat erityisen taipuvaisia korruptiiviseen toimintaan ja näitä pidetään maan korruptoituneimpina tahoina.

POLIITTISEN KORRUPTION TORJUNNAN TYÖKALUT

Poliittista korruptiota esiintyy poliittisten toimijoiden keskuudessa ja sillä voi olla monta eri muotoa, ml. lahjonta, suosinta, kavallus ja vaikutusvallan väärinkäyttö. Mikä sitten tekee poliittisen toimijan teoista korruptiivisia? Warrenin (2006) ja Ményn (1996) mukaan poliittisessa korruptiossa ei ole kyse ainoastaan sääntöjen rikkomisesta vaan myös demokraattisten peruseriaatteiden vastaisesta toiminnasta oman edun saamiseksi.

Riippuen korruption luonteesta, sijainnista ja levinneisyydestä, sitä voi torjua eri menetelmin. Ensimmäinen askel korruption torjunnassa liittyy usein tiettyjen korruption muotojen kriminalisointiin, korruption vastaisten instituutioiden perustamiseen ja/tai korruption vastaisten ohjelmien tai strategioiden luomiseen. Korruption tor-

juntaan kuuluu useimmiten myös kansallisen integriteetti-järjestelmän (johon kuuluvat esim. parlamentti, media ja oikeusviranomaiset) vahvistaminen tai poliisiviranomaisen kapasiteettien rakentaminen. Myös kansalaisilla on tärkeä rooli korruption torjunnassa. Kansalaisten tietoisuutta korruptiosta tulee lisätä, jotta he tunnistaisivat korruptiivisen käyttäytymisen eivätkä itse siihen osallistuisi. Kansalaisten tulisi myös osallistua päätöksentekijöiden valvontaan ja pitää heidät vastuussa teoistaan. Moni tutkimus (ks. esim. Groop 2013 ja Lindstedt & Naurin 2010) on todennut, että korruption esiintymiseen todella voi vaikuttaa vastuullisuutta lisäämällä ja tehostamalla.

Poliittisten edustajien vastuuvollisuus kansalaisille on keskeinen periaate demokraattisessa järjestelmässä, mutta mitä vastuullisuudella oikein tarkoitetaan ja mihin vastuullisuus rakentuu? Schedlerin (2003) mukaan vastuullisuudella on kolme keskeistä rakennuskiveä (ks. kaavio 1). Ensimmäinen näistä on tiedon saanti. Jotta kansalainen pystyisi arvioimaan edustajiensa toimintaa ja käyttäytymistä,

hänellä tulee olla tarkoitukseenmukaista tietoa. Toinen vastuullisuuden rakennuskiivi on kansalaisen (tai muun valvovan tahon) mahdollisuus lähestyä päätöksentekijää tai edustajaa saadakseen selityksen sille, miksi tämä on toiminut tietyllä tavalla. Viimeinen vastuullisuusprosessin komponentti ovat sanktiot pahan tekijöitä vastaan; kansalaisilla (ja muilla valvovilla tahoilla) tulee siis olla käytössään mekanismeja, joiden avulla voi rangaista esimerkiksi vallanpitäjiä, jotka ovat käyttäneet valtansa väärin.

POLIITTISET VAALIT VASTUULLISUUDEN INSTRUMENTTINA

Suomessa järjestetään seuraavat eduskuntavaalit huhtikuussa 2015. Vaaliuurnilla äänestäjät tekevät aatteellisia valintoja, valitsevat puolueiden ja ehdokkaiden välillä. Vaalit ovat myös oiva mahdollisuus osallistua vastuullisuusprosessiin pohtimalla ja korostamalla korruptioon ja korruption torjuntaan liittyviä kysymyksiä:

■ Äänestäjä voi hankkia mahdollisimman paljon tietoa ehdokkaista ja edustajista: millaisia päätöksiä he ovat olleet mukana tekemässä ja millä

Maailmanlaajuisen korruptiobarometrin suomalaisvastaajien mukaan poliittiset puolueet ja kansanedustajat olisivat erityisen taipuvaisia korruptiiviseen toimintaan.

tavalla; kenen etua he pääsääntöisesti ovat ajaneet; kuka tai ketkä vaikuttavat mahdollisesti heidän päätöksisiinsa kulisseista?

■ Hankitun tiedon pohjalta äänestäjä voi vetää johtopäätöksiä siitä, onko puolue tai ehdokas sitoutunut demokraattisen järjestelmän peruseriaatteisiin kuten avoimuuteen, kansalaisten tasa-arvoiseen kohteluun, yksityisten ja julkisten intressien erottamiseen ja laillisuusperiaatteeseen, ja onko puolue tai ehdokas mahdollisesti jo syyllistynyt väärinkäytöksiin

■ Äänestäjällä on myös mahdollisuus lähestyä poliittisia toimijoita ja vaatia tietoa päätöksistä ja vastauksia siihen, miksi on toimittu tietyllä tavalla.

■ Kaiken tämän jälkeen äänestäjä saattaa todeta, että korruption riski tietyn poliittisen puolueen tai ehdokkaan kohdalla on liian suuri ja että valtaa olisi syytä delegoida sellaisille tahoille, jotka osaavat toimia lain ja demokraattisten periaatteiden mu-

kaisesti. Äänestäjä siis sanktioi epäeettisesti toimineita edustajia ja puolueita äänestämällä toista ehdokasta ja puoluetta.

TOIMIIKO VASTUULLISUUSPROSESSI?

Kansalaisilla on siis teoreettiset mahdollisuudet pitää poliittisia toimijoita vastuussa teoistaan, mutta miten asiat käytännössä toimivat – käytetäänkö näitä mahdollisuuksia? Tutkimukset osoittavat, että vastuullisuuden tie usein on kompastuskiviä täynnä. Tämä pätee myös Suomeen. Vaikka avoimuus on maassamme keskeinen arvo, tietoa päätöksistä ja prosesseista on usein vaikea saada siitä huolimatta, että laissa on määritelty esimerkiksi asiakirjojen julkisuudesta. Kansalaisilla ei siis aina ole sellaista tietoa, jonka avulla he voisivat pitää poliittisia (tai muita) toimijoita vastuussa. Tiedotusvälineilläkään ei aina ole resursseja tutkia väärinkäy-

töksiä ja saattaa näitä kansalaisten tietoon. Tietyissä tapauksissa taas tietoa on saatavilla mutta sellaisessa muodossa, että tavallisen kansalaisen on vaikea ymmärtää ja hyödyntää sitä. Toinen kompastuskivi piilee kontakteissa poliittisiin toimijoihin. Tavallisen kansalaisen on usein vaikea lähestyä poliittista maailmaa, jota koetaan kovin etäiseksi. Toiset taas kokevat, ettei yhteydenpidosta ole hyötyä olettaen, ettei tavallinen ihminen voi vaikuttaa poliittisten toimijoiden päätöksiin tai käyttäytymiseen. Myös äänestysaktiivisuus on laskussa, jolloin sanktioita – oman äänen antaminen – ei käytetä.

Pysymällä ajan tasalla edustajien ja puolueiden toimista, lähestymällä heitä ja äänestämällä vaaleissa kansalaiset välittävät signaaleja edustajille ja puolueille siitä, millaista käyttäytymistä ja toimintaa he heiltä odottavat. Vastuullisuusprosessin aikana poliittisille toimijoille välittyy tieto siitä, missä raja oikean ja väärän, hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän toiminnan välillä äänestäjien mielestä kulkee. Poliittisille toimijoille välittyy myös tieto siitä, että sääntöjen rikkomisella on seurauksia. Vastuullisuusprosessiin osallistumalla voimme siis ennaltaehkäistä (poliittista) korruptiota, mikä on kaikkien edun mukaista, sillä korruptiolla on negatiivinen vaikutus maamme taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen kehitykseen sekä jokaisen kansalaisen mahdollisuuksiin hyvään elämään. ■

Kirjoittaja on väitellyt korruption torjunnasta ja toimii nyt suunnittelijana oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla.

LÄHTEET:

Groop, C. (2013) *Accountability and corruption: a study into political institutions as referees between principals and agents*. Åbo Akademi University Press.

Lindstedt, C. & Naurin, D. (2010) *Transparency is not Enough: Making Transparency Effective in Reducing Corruption*. *International Political Science Review*, vol. 31, no. 3.

Mény, Y. (1996) 'Fin de siècle' corruption: change, crisis and shifting values. *International Social Science Journal*, vol. 48, no. 149.

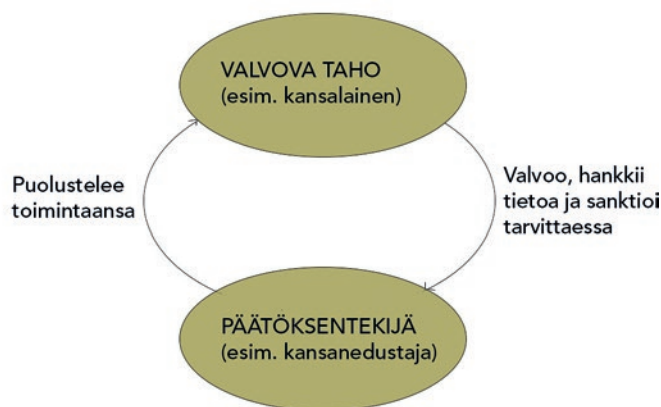
Schedler, A. (1999) *Conceptualizing Accountability*. Teoksessa Schedler, A., Diamond, L. & Plattner, M. E. (toim.) (1999) *The Self-Restraining State. Power and Accountability in New Democracies*. London: Lynne Rienner Publishers.

Transparency International (2014) *Corruption Perception Index: In Detail*. Verkko-osoite: http://cpi.transparency.org/cpi2013/in_detail/ (15.05.2014).

Transparency International (2014) *Global Corruption Barometer 2013*. Verkko-osoite: http://www.transparency.org/gcb2013/in_detail/ (14.05.2014).

Warren, M.E. (2006) *Political Corruption as Duplicitous Exclusion*. *PS – Political Science and Politics*, vol. XXXIX, no. 4.

Kaavio 1. Vastuullisuuden rakennuskivet

Vankeuslainsäädäntöön useita täsmennyksiä

Vankeutta ja tutkintavankeutta koskevaa lainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi lakien soveltamisessa ilmenneiden muutostarpeiden pohjalta. Keskeisimmät ehdotukset koskevat vankien tapaamista, sähköistä viestintää ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Hallituksen esitys (HE 45/2014 vp) annettiin eduskunnalle huhtikuussa.

HEIDI HAAPANEN

Rangaistusaikojen laskentaa koskevia säännöksiä yksinkertaistettaisiin siten, että vankeusrangaistukset ja niistä tehtävät vähennykset laskettaisiin päivien lukumäärän mukaisesti nykyisen kalenteriaikaan perustuvan laskennan sijasta. Tämä muutos mahdollistaisi siirtymisen tietojärjestelmän avulla tapahtuvaan rangaistusaikojen laskentaan.

Tuomittu voitaisiin sijoittaa vapaudesta suoraan avolaitokseen, jos vankeusrangaistuksen pituus on enintään kaksi vuotta. Nykyinen enimmäisraja on yksi vuosi. Ehdotus liittyy täytäntöönpanon aloitustehtävien siirtämiseen ulosottolaitokselta Rikosseuraamuslaitokselle.

Muutoksen jälkeen Rikosseuraamuslaitoksella olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet arvioida tuomitun soveltuvuutta avolaitokseen tuomitun ollessa vielä vapaudessa. Muutoksella nopeutettaisiin ja tehostettaisiin menettelyä.

TUPAKOINTIIN JA TAPAAMISIIN MUUTOKSIA

Tupakointi voitaisiin kieltää vangin sellissä. Kieltäminen edellyttäisi, että vangille tulisi järjestää mahdollisuus tupakointiin muussa tilassa, esimerkiksi tupakkaeriossa. Jo nykyään tupakkalain perusteella tupakointi on kiellettyä vankilan yleisissä sisätiloissa. Ehdotuksen taustalla on henkilökunnan ja vankien tervey-

den suojeleminen.

Vangin tapaamista koskevat säännökset uudistettaisiin ja tapaamisten valvontaa koskevia säännöksiä selvennettäisiin. Suljettujen vankiloiden valvottua tapaamista koskevaa sääntelyä selvennettäisiin siten, että suljetuissa vankiloissa vangin ja tapaaajan välissä olisi rakenteellisia esteitä. Tämä on tarpeen sen estämiseksi, ettei luvattomia aineita kulkeutuisi vankilaan. Suljetuissa vankiloissa järjestetään vuosittain noin 60 000 valvottua tapaamista. Samalla vangin ja alle 15-vuotiaan lapsen tapaamisesta ehdotetaan säännöstä, jolla vangin lasten tapaamisolosuhteita parannettaisiin. Suljetuissa vankiloissa tulisi

olla soveltuvat tilat lapsen tapaamiseen. Asiamiehen tapaamisesta ehdotetaan säännöstä, jolla täsmennettäisiin tapaamisen valvontaa.

Vangeille voitaisiin antaa mahdollisuus yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä. Tämä olisi tärkeää etenkin ulkomaalaisille vangeille ja vangeille, joiden omisilla on pitkä matka saapua tapaamaan vankia vankilaan.

VANKIEN SÄHKÖPOSTIN JA INTERNETIN KÄYTTÖ LAAJENE

Internetin, sähköpostin ja matkapuhelimen käytöstä ehdotetaan annettavaksi nykyistä täsmällisemmät säännökset. Tällä hetkellä sähköisestä vies-

Osa muutostarpeista on tullut käytännön työssä vankiloissa ja osa muutoksista on aiheutunut eduskunnan oikeusasiamiehen antamista päätöksistä.

tinnästä on vankeuslaissa ainoastaan yleisluontoinen säännös. Myös sähköisen viestinnän valvontaa koskevat säännökset ovat epätäsmälliset. Sähköisen viestinnän nykyistä laajempi käyttö on vankiloissa perusteltua, koska viranomaisissa asiointi sekä koulutuksen järjestäminen tapahtuu yhä enemmän sähköisesti verkossa. Sähköpostin käytöllä mahdollistettaisiin vangin ja hänen perheensä ja lastensa välinen, nykyistä parempi yhteydenpito, millä tuetaan vangin sijoitumista yhteiskuntaan vapauttamisen jälkeen. Sähköinen yhteydenpito on monissa Euroopan maissa jo nyt mahdollista vankiloissa.

Vangille voitaisiin antaa laissa mainitusta tärkeästä syystä lupa sähköpostin lähettämiseen ja vastaanottamiseen. Tällaisia tärkeitä syitä olisivat yhteyksien ylläpitäminen sekä toimeentuloon, työ-, koulutus-, oikeus-, sosiaali- ja asuntoasioihin liittyvät asiat. Luvan myöntäminen edellyttäisi, ettei sähköpostin käyttämisestä aiheutuisi vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

Vankilalla olisi oikeus hakea viestin lähettämistä ja vastaanottamista koskevat tiedot sekä vangin laitteesta että vankilan laitteesta tai järjestelmästä. Sähköpostien lähettäminen tapahtuisi vankilan palvelimella. Sähköposteja voitaisiin tarkastaa ja lukea samoin edellytyksin kuin kirjeenvaihtoa.

Lisäksi vangille voitaisiin antaa laissa mainitusta tärkeästä syystä mahdollisuus internetin käyttöön, jollei käytöstä

aiheutuisi vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle. Suljetussa vankilassa tällaisen luvan myöntäminen edellyttäisi myös sitä, että vangin pääsy muille kuin luvanmukaisille sivuille voitaisiin estää. Ehdotetut säännökset eivät mahdollistaisi sosiaalisen median kuten Facebookin käyttöä. Lupaharkinta olisi aina tapauskohtaista ja antaisi päätöksen tekijälle laajan harkintavallan.

MUITA KESKEISIÄ MUUTOKSIA

Poistumisluvalla olevien vankien valvominen sähköisin valvontamenetelmin (ns. nilkkapanta) mahdollistettaisiin.

Yksinäisyysrangaistuksen enimmäisrangaistus laskisi 14 vuorokaudesta 10 vuorokauteen. Tämä ei muuttaisi käytäntöä, sillä käytännössä yksinäisyysrangaistus on keskimäärin 3 vuorokautta ja yli 7 vuorokauden rangaistukset erittäin harvinaisia. Yksinäisyysrangaistus on kuitenkin rankka toimenpide. Kansainvälisten suositusten mukaan yksinäisyysrangaistuksen pitäisi olla viimesijainen keino ja kestoltaan mahdollisimman lyhyt.

Eristämistarkkailua koskevaa säännöstä täsmennettäisiin siten, että vankia voitaisiin valvoa myös erityistä tarkkailuvaatetusta käyttäen (ns. tarkkailuhaalari). Tämän ehdotuksen taustalla on oikeusasiamiehen päätös, jossa katsottiin, että vankeuslakia pitäisi täsmentää. Asiasta on tehty myös lakialoite, jonka on allekirjoittanut 105 kan-

sanedustajaa. Samalla eristämistarkkailun enimmäisaikaa ehdotetaan jonkin verran lyhennettäväksi.

Ehdotuksen mukaan myös tutkintavanki voitaisiin sijoittaa päihitteettömälle sopimusosastolle. Tutkintavangit ovat usein vankilaan saapuessaan tällaisen sijoituksen tarpeessa. Tutkintavankien oikeudesta tavata asiamiestään annettaisiin erillinen säännös, jossa on otettu huomioon EU-sääntely.

Tutkintavankien mahdollisuuksia päästä valvonnan alaisena vankilan ulkopuolelle hoitamaan välttämättömiä ja kiireellisiä asioitaan parannettaisiin jonkin verran. Nykyisin tutkintavanki voi saada poistumisluvan vain vakavasti sairaana olevan lähiomaisen luokse tai tällaisen henkilön hautajaisiin.

Lisäksi tutkintavankeuslakiin tehtäisiin vankeuslakia vastaavat muutokset muun muassa yhteydenpitoa ja tapuamista koskeviin säännöksiin. Tutkintavangille, jonka yhteydenpidolle on asetettu pakkokeinoin mukaisia rajoituksia, ei kuitenkaan voitaisi antaa lupaa sähköpostin tai internetin käyttöön.

Muutoksenhakua koskevat säännökset uudistettaisiin. Tätä edellytti lakivaliokunta jo vankeuslainsäädäntöä hyväksyessään. Laki sisältäisi luettelot muutoksenhakukelpoisista ja muutoksenhakukiellosta olevista asioista. Muutoksenhaku laajenisi jonkin verran. Ensi vaiheen muutoksenhaku keino olisi kuten nykyäänkin oikaisuvaatimus aluejohtajalle ja

aluejohtajan päätöksestä hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakulupamenettely KHO:een tulisi mahdolliseksi.

Osa esitetyistä muutoksista tehostaisi Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ja toisi sille kustannussäästöjä, osa toisi lisäkustannuksia. Kaiken kaikkiaan ehdotetut muutokset eivät edellyttäisi lisäresursseja, vaan ne olisivat toteutettavissa käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa.

Lakiehdotukset on valmistelu ja käsittely rikosseuraamusalan laajaa asiantuntemusta edustavassa vankeuslakitiimissä, jossa on kuultu muun muassa rikosseuraamusalan asiantuntijatahoja ja kansalaisjärjestöjä. Lausunto saatiin 32 taholta.

Uudistus liittyy yhdyskuntaseuraamusten kokonaisuudistukseen ja täytäntöönpanon aloittamistehtävien siirtämiseen ulosottolaitokselta Rikosseuraamuslaitokselle. Tarkoituksena on, että kaikki nämä uudistukset tulisivat voimaan yhtäaikaisesti keväällä 2015. ■

Kirjoittaja toimii hallitusneuvoksena oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla ja on toinen vankeuslainsäädännön valmistelijoina.

Hyvä naapuruus luo turvallisuutta

Yhteisöllisyyden ja naapuriavun lisääminen on parhainta rikosentorjuntaa. Turvallisuudentunne syntyy ensisijaisesti luottamuksesta ja vuorovaikutuksesta, ei piikkilangoista eikä valvontakameroista. Näin toteaa Euroopan naapuripäivänä toukokuussa suosituksensa julkaissut Naapuriapu-työryhmä.

Rikosentorjuntaneuvoston asettama työryhmä on koonnut suosituksia ja keskeisiä havaintojaan naapuriavusta, lähidemokratiasta ja osallisuudesta. Lisäksi kerrotaan esimerkkejä siitä, miten asukkaat itse voivat vaikuttaa oman asuinalueensa viihtyisyyteen ja turvallisuuteen.

– Turvallisuudentunne lisääntyy, kun omat naapurit tunnetaan eikä heitä tarvitse pelätä. Apua saa tarvittaessa ja osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia voi toteuttaa omassa lähiympäristössä. Ei se ole sen monimutkaisempaa, työryhmä toteaa.

Silloin, kun asuinympäristö koetaan epäsiistiksi tai turvattomaksi, käännytään usein ainoastaan viranomaisen puoleen tai ollaan vain piittaamattomia. Ei huomata, mitä itse henkilönä tai yhteisönä voitaisiin tehdä sekä ennakoivasti että korjaavasti. Toimiva yhteisö ennaltaehkäi-

see rikoksia.

Työryhmän mukaan naapuriapu voi olla jokapäiväistä toisen huomioimista tai järjestäytyneempää vapaaehtoistoimintaa. Mitä helpomaksi eritasoinen osanottaminen on tehty, sitä varmemmin jokainen löytää oman mahdollisuutensa osallistua.

Organisoituminen luo vapaaehtoistoiminnalle pysyvyyttä ja luottamusta. Tiloja tarvitaan asukkaiden yhteiseen toimintaan. Yhteistoiminta edellyttää suunnittelua ja helposti saavutettavia kohtaamispaikkoja. Verkostoitumista tulee vahvistaa. Asuinalueilla on jo luonnostaan monta toimijaa: asukkaat, kunta, viranomaiset, seurakunta, asunto-osakeyhtiöt, järjestöt ja paikalliset yritykset. Usein nämä toimivat toistiaan tietämättä.

Työryhmän mukaan kansalaisille tulee myös antaa konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa oman asuinalueen-

sa kehittämiseen esimerkiksi osallistavan budjetoinnin kautta. Kuntalaki antaa jo nyt mahdollisuuden kansalaisten kuulemiseen ja osallistamiseen. Lain tulkintaa työryhmä terävöittäisi kuntia velvoittavaksi. Koottu tieto paikallisista vaikuttamismahdollisuuksista tulee olla helposti saatavilla.

HYVÄNTAHTOISTA RIKOSENTORJUNTA

Rikosentorjuntaneuvoston puheenjohtaja **Marita Ruohonen** Suomen Mielen-terveysseurasta oli julkistamistilaisuudessa vaikuttunut Naapuriapu-työryhmän työstä. Hänen mielestään työryhmän tunnuslauseet ”turvallisuus syntyy luottamuksesta eikä valvontakameroista” sekä ”hyvää tekemällä paha pienenee” ovat tärkeintä tämän päivän Suomessa. Hän korosti sosiaalipolitiikan merkitystä rikosentorjunnassa ja sosiaalisen markkinoinnin

mahdollisuuksia.

– Amsterdamissa työmatkalla huomasi oven pielessä kyltin ”Kiss and go”, millä haluttiin kieltää tupakointi. Positiivisilla viesteillä voitaisiin saada yhteiskunnasta paljon turvallisempi, hän uskoo.

Naapuriapu-työryhmän puheenjohtaja **Pentti Lemmetyinen** piti Ruohosen hyväntahtoisen rikosentorjunnan ideasta. – Sana voi kuulostaa naiivilta, mutta ilman hyväntahtoisuutta yhteisöllisyyttä ei synny. Etsimme turvallisuudentunteen kannalta olennaisia asioita jalkautumalla kentälle kahden vuoden ajan ja oli hienoa huomata, miten paljon hyvää ja turvallisuutta edistävää kansalaistoimintaa Suomessa jo tehdään. Vielä kun muutamat lainsäädäntöasiat saadaan kuntoon, kansalaistoiminnan mahdollisuudet paranevat entisestään.

Naapuriapu-työryhmä järjesti työnsä julkistamistilaisuuden Helsingin City-Centerissä POP UP ILOssa. Kuvassa keskellä neuvottelevat työryhmän sihteeri Regina Järg-Tärno, rikoksentorjuntaneuvoston puheenjohtaja Marita Ruohonen Suomen Mielenterveysseurasta ja työryhmän puheenjohtaja Pentti Lemmetyinen Setlementtiliitosta.

Naapuriapu-työryhmän suosituksia lyhyesti

1. Kansalaisiksi ryhtyminen

Kansalaisuus on myös kokemus osallisuudesta ja olemassaolon merkityksestä. Tätä kokemusta vahvistavat osallistuminen kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan.

2. Jokainen osaa jotakin ja yhdessä mitä vain

On tuhlauksia olla hyödyntämättä inhimillisiä resursseja. Yksilöillä on monenlaisia tietoja ja taitoja. Toisaalta asuinalueella toimivilla organisaatioilla ja työpaikoilla on resursseja ja osaamista. Yritykset voivat tukea yhteisöjä muutenkin kuin sponsoreina, esimerkiksi tarjoamalla osaamistaan, tilojaan, laitteitaan ja henkilöstöään. Työryhmä esittää, että työttömien mahdollisuuksia osallistua kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan tulee edistää. Tämä tulee tehdä niin, ettei se vaaranna työttömän toimeentuloa.

3. "Tänään autan, huomenna pyydän ja saan itse apua"

Avun tarjonnan ja kysynnän kohtaamiseen on olemassa erilaisia keinoja. Luontaisen tiedonkulun ja perinteisen naapuriavun lisäksi on olemassa järjestäytyneitä vapaaehtoisen avun välittämistä.

4. "Yhden rikoksen torjuntaan tarvitaan koko kylä"

Silloin, kun asuinympäristö koetaan epäsiistiksi tai turvattomaksi, käännetään usein viranomaisten puoleen tai ollaan vain piittaamattomia. Epäkohtiin puuttuminen on kuitenkin tärkeää naapuriapua ja osoitus yhteisövastuusta. Toimiva yhteisö ennaltaehkäisee rikoksia. Välinpitämättömyys ja laiminlyönnit vähenevät kun ilmoittamiskynnys ja kiinnijäämisriski madaltuvat. Työryhmä esittää, että tietoa ja taitoa kaikenikäisten kansalaisten omista oikeuksista puuttua epäkohtiin tulee aktiivisesti tarjota. Se esittää myös, että puolueetonta naapurisovittelutoimintaa tulee edistää.

5. Tukirakenne on organisoituneen vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytys

Vapaaehtoistoiminnalla on sosiaalisen rikoksentorjunnan näkökulmasta merkittävä yhteiskunnallinen tehtävä. Tämä edellyttää rakenteita ja resursseja. Vapaaehtoistoiminta on edullista, mutta ei ilmaista. Organisoituminen luo vapaaehtoistoiminnalle pysyvyyttä ja luottamusta. Tarvitaan koordinoijia, jotka tuottavat vapaaehtoistoimijoille työnohjausta, vertaistukea ja koulutusta. Riskien ja vastuukysymysten liiallinen korostaminen saattaa toisaalta johtaa toimintakynnyksen nousemiseen.

6. Tiloja tarvitaan asukkaiden yhteistoimintaan

Yhdessä tekeminen hyödyttää enemmän kuin saman asian tekeminen eri tahoilla erikseen. Yhteistoiminta edellyttää suunnittelua ja helposti saavutettavia kohtaamispaikkoja. Työryhmä esittää, että julkisten tilojen omistajuutta tulee ajatella uudella, yhteisöllisyyttä ja asukastoimintaa mahdollistavalla tavalla: "Kunnan tilat ovat kuntalaisten tiloja."

7. Yhteisöllisyyden edistämiseen tarvitaan joskus "yhteisötalkkareita"

Talon isännöinti, huolto ja puhtaanapito voivat olla kunnossa, mutta kenelläkään ei ole vetovastuuta sosiaalisesta yhteistoiminnasta ja yhteisöllisyydestä. Yhteisöllisyys ei synny pelkistä tiloista, etenkin jos tiloilla on monia erilaisia käyttäjiä. Tilalla olisi hyvä olla kasvot. Tehtävä voidaan antaa esimerkiksi asukkaista valittavan taloisännän tai kylätalkkarin suoritettavaksi, mahdollisesti korvausta vastaan. Työryhmän mielestä yhteisten tilojen yhteyteen tulisi nimetä toimija edistämään yhteisöllisyyttä.

8. Verkostoyhteistyön vahvistaminen – toimijat verkostoitumaan!

Asuinalueilla on jo luonnostaan monta toimijaa: asukkaat, kunta, viranomaiset, seurakunnat, asunto-osakeyhtiöt, järjestöt ja paikalliset yritykset. Usein nämä toimivat toisistaan tietämättä. Onnistuneen yhteistyön edellytyksiä ovat luottamus, kunnioitus, avoin ja läpinäkyvä yhteistyö toimijoiden kesken sekä samalla puolella työskentelemisen asenne.

9. Lainsäädäntöä on muutettava kansalaisyhteiskuntaa vahvistavaksi ja yhteisöllisyyteen kannustavaksi

Nykyinen lainsäädäntö ei tunnista uudenlaisen kansalaistoiminnan ideaa. Naapuriaputyöryhmä kannattaa vapaaehtoistyön esteiden ja ongelmakohtien selvittämistä. Lisäksi työryhmä kannattaa vapaaehtoistoiminnalle omaa lakia ja aikapankkitoiminnalle verovapaata selvitysaikaa hyvinvointia edistävän toiminnan mahdollistamiseksi ja yhteiskunnallisten vaikutusten arvioimiseksi. Työryhmä esittää myös, että kansallinen rikoksentorjuntaohjelma Turvallisuustalkoot (1999) päivitetään tämän päivän kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskuntaa palvelevaksi.

10. Viranomaistyön ja kansalaistoiminnan rajapintojen tunnistaminen

Julkisen vallan tehtävien ja kansalaistoiminnan välinen raja on pidettävä selvänä edistettäessä kansalaisaktiivisuutta rikoksentorjunnassa. Haja-asutusalueidenkin turvallisuuspalvelut tulee järjestää viranomaisvoimin. Näitä tehtäviä ei tule siirtää kansalaisyhteiskunnalle, vaan sen voima on muualla.

Itsekäs vai sosiaalinen?

Tiedeyhteisön piiristä voi vielä nykyäänkin kuulla ajatuksia, joiden mukaan ihminen syntyy täysin itsekkäänä, omia etujaan ajavana yksilönä. Kasvatuksen ja kulttuurin tehtävänä on sitten koulua pois tuo itsekkyyden ja tehdä meistä sosiaalisia ja muista välittäviä. Kuitenkin jo yli sata vuotta sitten suomalaisen sosiologian isänä pidetty Edvard Westermarck toi esiin, miten moraalitunteet, sympatia ja empatia sekä altruismi ovat ihmiselle luontaisia. Tähän kuuluu myös, että paheksomme niitä, jotka eivät noudata pelin sääntöjä ja pyrkivät vetämään välistä.¹

Myös vauvaikäisillä tehdyt psykologiset kokeet ovat osoittaneet, miten he pystyvät erottamaan muita auttavan ”kiltin nukeen” muihin negatiivisesti suhtautuvasta ”ilkeästä nukesta” ja pääsääntöisesti haluavat leikkiä vain edellisen kanssa. ”Ihmisrahassa” on siten kolikon kaksi puolta: olemme yhtä aikaa itsekkäitä ja sosiaalisesti välittäviä. Sosiaalisen välittämisen (*social concern*) taipumuksiin kuuluu toisista huolehtiminen, läheisten siteiden muodostaminen ja yhteistyö, moraalitunteet sekä normeihin sopeutuminen.²

Joillekin voi helposti tulla mieleen (ja on tullutkin), että rikolliset sitten löytyvät tältä itsekkyyden–sosiaalisen välittämisen akselilta sen toisesta päästä ja me kunnon kansalaiset toisesta päästä. Onhan sana ”epäsosiaalinen” käytännössä sy-

nonnyymi rikollisuudelle.³ **Robert Agnew** (2014) on tuonut esiin, miten monet klassiset kriminologiset teoriat perustavat ajatuksensa vain tälle ihmisten itsekkyydelle. Erityisesti näin tekevät itsekontrolliteoria, rationaalisen valinnan teoria, rutiinitoimintojen teoria ja osin myös sosiaalisen oppimisen teoria. Itsekontrolliteorian kehittäjät **Michael Gottfredson** ja **Travis Hirschi** kirjoittivat (1990): ”...voiman tai petoksen käyttäminen on usein helpompi, yksinkertaisempi, nopeampi, jännittävämpi ja varmempi tapa kuin muut keinot turvata yksilön tavoitteet.” He myös kiistivät ajatuksen, jonka mukaan ihmisellä olisi luontainen taipumus sopeutua yhteiskuntaan ja sen normeihin: ”... ihmiset ajattelevat ja toimivat ensisijassa itsensä vuoksi ... he eivät ole luonnostaan taipuvaisia alistamaan etujaan toisten etujen edelle”. Kuitenkin

kehityspsykologit ovat viime aikoina tuoneet esiin, miten esimerkiksi lapsella on luontainen halu kuulua ryhmään ja noudattaa sen normeja ja toimia altruistisesti (ilman ns. sosiaalista painetta).

Myös rikosoikeuden klassisessa perinteessä on vahvana ajatus itsekkyyden ja omien etujen ajamisen kesyttämisestä. Uskotaan hyvin vahvasti rationaalisen valinnan ajatukseen. Rikollisuus on tehtävä rangaistusjärjestelmän avulla sellaiseksi, että sen haitat ovat tekijälle hyötyjä suuremmat.

Agnew haluaa kuitenkin tuoda sosiaalisen välittämisen vahvasti kriminologian esityslistalle. Hänen mukaansa viimeaikainen tutkimus on monella tapaa osoittanut, miten sosiaalisen välittämisen on biologinen ominaisuutemme, jonka

tausta on ihmisen ja edeltäjiemme evoluutiossa.⁴ Myös muut kädelliset kuin ihmiset osoittavat säälin ja empatian tunteita ja ovat joskus altruistisia. Me toki osaamme kaikki nämä paremmin. Sosiaaliseen välittämiseen liittyvä tutkimus ehdottaakin painokkaasti, että ihmisten käyttäytyminen on säännönmukaisesti enemmän tapoihin perustuvaa ja vähemmän rationaalisen harkitsevaa kuin yleensä ajatellaan. Sosiaalisen välittämisen mukaantuonti ei tarkoita kaiken vanhan hylkäämistä. Esimerkiksi on näyttöä, että sosiaalisen välittämisen ja itsekontrollin välillä vallitsee positiivinen korrelaatio. Mutta rikollisuuden piiristä voimme löytää poikkeuksia. On henkilöitä, joilla on matala sosiaalisen välittämisen aste, mutta korkea itsekontrolli. Tällaisia löytynee talous-, yritys- ja valtiotrikollisten joukosta.

Sosiaalinen välittäminen ei tule vain geeneistä, ympäristö- ja tilannetekijöillä on siihen suuri vaikutus. Sosiaalisen välittämisen ajatus vahvistaa Agnew'n mukaan eräiden klassisten kriminologisten tutkimusten ydinargumentteja. Tässä yhteydessä hän mainitsee **Robert Mer-tonin** (1938), **Albert K. Cohenin** (1955) ja **Cohenin** ja **James F. Shortin** (1961) teokset. Niillä kaikilla on yhteytensä paine- ja anomiateorioihin. Lähtökohtana on, että kriminologit eivät voi ottaa rikosmotivaatiota annettuna ja olettaa, että yksilöt ryhtyvät aina rikoksiin, kun kontrolli on heikko.

Agnew listaa myös eräitä perusteesejä sosiaalisen välittämisen vaikutuksista rikollisuuteen. Pääsääntöisesti sosiaalisella välittämällä on suora negatiivinen vaikutus rikollisuuteen. Ihmiset, jotka välittävät muista, eivät vahingoita heitä. Sillä on myös epäsuora vaikutus sitä kautta, että sosiaalisella välittämällä on vaikutusta sosiaaliseen kontrolliin, itsekontrolliin, anomiseen paineeseen ja kumppanuuteen mahdollisten muiden rikoksentekeijöiden kanssa. Mutta ajatus, että kaikilla rikoksentekeijöillä olisi samanlainen alhaisen välittämisen aste, on varmaankin virheellinen. Sosiaalinen välittäminen voidaan nähdä myös osittain välittävänä muuttujana biologisten, psykologisten ja sosiaalisten tekijöiden välillä. Sama koskee myös makrotason väestöllisiä ja yhteiskunnallisia tekijöitä.

Sosiaalisen välittämisen ympäristö- ja tilannekohtainen vaihtelu voi olla hyvin suurta. On loogista, että sosiaalisen välittämisen vaikutus on heikompi rikollisuuteen silloin, kun ollaan tekemisessä ulkoryhmän kanssa ja vahvempi, kun ollaan sisäryhmässä. On olemassa tunnuksia: "älä varasta kavereilta" ja "älä vandalisoi oman uskosi kirkkoa". Välittämällä on pieni vaikutus rikollisuuteen tai se saattaa jopa kasvattaa sitä silloin, kun yksilöt/ryhmät uskovat, että muut ovat rikkoneet sosiaalisen välittämisen perustavia sitoumuksia. Voidaan puhua "moralistisista" rikoksista, joissa tavoitteena on rangaista näitä muita. Tällöinhän ei ole kysymys ahtaasta omien etujen ajamisesta, vaan niitä voidaan itse asiassa vakavasti vahingoittaa. Sosiaalisen välittämisen vaikutus näyttäisi heikkenevän myös silloin, kun yksilöt/ryhmät joutuvat kilpailemaan harvoista resursseista. Alueelliset ja ajalliset henkirikollisuuden erot (mm. Suomessa) saattavat selittyä juuri tällä. Sosiaalinen välittäminen ei ole myöskään ilmaista; jos se tulee "kalliiksi", sen vaikutus rikollisuuteen voi jäädä heikoksi. Tähän ei juuri ole kiinnitetty huomiota, esillä on ollut vain rikosten hyöty/haitta-asetelma.

Nähtävästi on olemassa ihmisiä, joihin tilannekohtaiset tekijät eivät vaikuta, vaan heillä sosiaalinen välittäminen on korkeaa olosuhteista riippumatta. Voidaan puhua "universaalista" sosiaalisesta välittämisestä. Historiallisestihan välittämisen piiri on koko ajan laajentunut suvusta, kansakunnan kautta kaikkiin ihmisiin, sitten muihin kädellisiin, nisäkäisiin ja kaikkiin eläimiin. Tämä on mahdollisesti osasyynä väkivallan merkittävään vähenemiseen (ks. Haaste 4/2011).

Agnew korostaa, että sosiaalinen välittäminen ei tulisi olla esillä vain kriminologiassa, vaan sillä on myös selkeät kriminaalipoliittiset ulottuvuutensa. Valtaosa pyrkimyksistä kontrolloida rikollisuutta keskittyvät pitämään kurissa itsestä omien etujen ajamista, joko lisäämällä sanktioankaruutta, sanktiovarmuutta tai molempia. Samalla pyritään lisäämään sosiaalista kontrollia. Siten pyritään kontrolloimaan meissä kaikissa ilmenevää "paha". Liian vähälle huomiolle on jäänyt sosiaalisen välittämisen

vaaliminen ja edistäminen. Voisimmeko enemmän kasvattaa ja viljellä meissä kaikissa ilmenevää "hyvää"? Samalla on tietenkin pyrittävä vaikuttamaan asioihin, jotka heikentävät sosiaalista välittämistä (anomien paine, sosiaaliset siteet, resurssien jakautuminen, rikolliset yhteydet yms.).

Nämä asiat ovat linjassa myös monien viime vuosina esitettyjen uusintarikollisuuteen vaikuttamaan pyrkivien lähestymistapojen kanssa. On puhuttu "positiivisesta kriminologiasta" ja siihen liittyen "hyvän elämisen malleista" (*Good Lives Model, GLM*). Näissä yhtenä keskeisenä elementtinä on juuri sosiaalisen välittämisen lisääminen, altruismi ja hyvän tekeminen ilman itsekkäitä pyrkimyksiä (ks. Haaste 3/2011). ■

LÄHTEITÄ:

Wilson, Edward O.: *The Social Conquest of Earth*. New York and London: Liveright Publishing Corporation 2012.

Tammisalo, Osmo: *Ihmisluontoa etsimässä: Moraalin ja kulttuurin biologiaa*. Helsinki: Terra Cognita 2012.

Agnew, Robert: *Social Concern and Crime: Moving beyond the Assumption of Simple Self-Interest*. *Criminology* 52 (2014):1, 1–32.

¹ Ihmiset ovat lajina aitososiaalisia (eusocial). Aitososiaalisia ovat myös hyönteisisistä muurahaiset, termit, mehiläiset ja ampiaiset. Mutta villikoirat ja linnut eivät ole täysin sellaisia, vaikka ne elävät laumoissa ja parvissa. Aitososiaalisuuteen kuuluu, että yhteisössä on useita sukupolvia ja jäsenet ovat työnjaossaan valmiita altruistisiin tekoihin. Eroamme hyönteisistä kuitenkin siinä, että kaikilla on mahdollisuus lisääntymiseen (ei vain kuningattarilla) ja pystymme joustavasti muuttamaan käyttäytymistämme ja luomaan liittoja. Aitososiaaliset hyönteiset ovat ikään kuin robotteja.

² Olen kääntänyt termin "social concern" sosiaaliseksi välittämiseksi. Parempiakin vaihtoehtoja saattaa olla.

³ Vaikka monet rikollisuuden muodot ovatkin hyvin sosiaalisia (mafia, jengit, jalkapallohullu-gaanit, terroristit, osa talousrikollisista ym.).

⁴ Tämä on tuotosta seuraavista evoluutiomekanismeista: sukulaivalinta, seksuaalivalinta, suora ja epäsuora vastavuoroisuus sekä ehkä ryhmävalinta (sen olemassaolosta kiistellään).

Hyvä hoitopolku mahdollistaa toipumisen työväkivallasta

Työpaikalla tapahtuvan väkivallan vähentämiseksi tarvitaan laaja-alaisia ja monella tasolla tapahtuvia toimia. Sanakritekoja suosiva kulttuuri ja uhrin kokemusten vähättely eivät edistä väkivaltaa työssään kokeneen uhrin toipumista. Esimiehillä ja työyhteisön muilla jäsenillä ei aina ole tietoa väkivallan seurauksista uhrille eikä siitä, että oireet ilmenevät usein vasta pitkän ajan kuluttua, toteaa rikoksentorjuntaneuvoston väkivalta-jaosto.

Rikoksen uhrin tukeminen ja haittojen minimointi on keskeinen osa rikoksentorjuntaa. Väkivalta- jaosto järjesti toukokuussa vuorovaikutteisen tilaisuuden "Väkivalta työpaikalla – uhrista selviytyjäksi. Oikeusministeriön kansliapäällikkö **Tiina Astola** toi avauspuheessaan esiin työpaikkaväkivallan nousevan trendin, kun taas muu väkivalta on ollut laskussa.

– Väkivallan kustannukset väkivallan uhrille ja yhteiskunnalle ovat mittavia. Väkivalta aiheuttaa työkyvyttömyyttä,

fyysisiä vammoja, inhimillistä kärsimystä, pelkoa ja turvattomuuden tunteita. Näiden määrää on vaikea mitata rahassa. On tärkeää muistaa, että uhrin kriisi voi heijastua myös uhrin lapsiin ja perheeseen. Aivan keskeistä onkin varmistaa, että uhri ei jää uhriksi vaan hänestä tulee selviytyjä. Siksi on erittäin tärkeää, että työpaikalla väkivaltaa kokenut henkilö saa tarpeellisen tuen, hän pääsee toipumaan ja hänestä tulee selviytyjä, joka pystyy kokemuksesta toivuttuaan jatamaan elämäänsä ja palautumaan töihin.

UHRIA EI PIDÄ VÄHÄTELLÄ

Työterveyspsykologi **Nina Lyytinen** kertoi väkivallan seurauksista työntekijälle, kriisiterapian mahdollisuuksista ja tukipolun rakentamisen tärkeydestä.

– Pahinta työpaikkaväkivallan jälkihoitodossa on uhrin vähättely. Emme reagoi vain siihen, mitä tapahtui vaan myös siihen, mitä olisi voinut tapahtua. Ihmisillä on hyvin monenlaisia tapoja reagoida

uhka- tai väkivaltilanteen jälkeen. Toisissa tilanne voi aiheuttaa pelkotiloja, toisissa taas kiukkua. Yleisiä ovat mm. keskittymis- ja univaikeudet.

Lyytisen mukaan on tärkeää saada matalan kynnyksen ensiapua työpaikalla, lähiesimieheltä tai vaikka työkavereilta. Tärkeää on, ettei uhriksi joutunutta jätetä yksin ja häntä kuunnellaan. Kriisituen periaatteet ovat avun oikea ajoitus, avun aktiivinen tarjoaminen, oikean lähestymistavan käyttö, ajoitus ja annostelu ja tukea pitäisi saada oikeilta henkilöiltä. Tärkeää olisi saada ohjeita aina myös kirjallisena.

Tilaisuudessa tuotiin esille mm. lastensuojelun, kaupan alan ja poliisin hyviä käytäntöjä tuen tarjoamisessa, työterveydenhuollon roolia ja rakennettiin mallia uhkatilanteiden jälkihoitoon: mitä täytyy tehdä samana päivänä, mitä 2–4 päivän kuluessa ja mitä lähiviikkojen aikana. Lisäksi keskusteltiin erityyppisten työpaikkojen erilaisista tarpeista.

Väkivallan uhkaa työssä torjuttava tehokkaammin

Väkivaltaa ja sen uhan torjuntaa työssä selvittäneen työryhmän mukaan työnantajien tietoisuutta väkivallan uhan hallinnan keinoista on lisättävä, jotta väkivaltilanteita voitaisiin tehokkaammin ehkäistä. Velvoite väkivallan uhan hallintaan on ensisijaisesti työnantajilla, mutta siihen tarvitaan työntekijöiden ja työterveyshuollon aktiivista osallistumista. Eri osapuolten on tunnistettava velvollisuutensa tilanteen parantamiseksi.

Kolmikantainen työryhmä luovutti selvityksensä huhtikuussa sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivalle työturvallisuussäännöksiä valmistelevalle neuvottelukunnalle. STM:n työryhmässä olivat edustettuina keskeiset työmarkki-

najärjestöt, työsuojelun aluehallinto ja Työterveyslaitos.

Työryhmä toteaa selvityksessään, että väkivalta ja sen uhka työssä on vakava ongelma, johon on puututtava. Työryhmä on yksimielinen siitä, että väkivallan uhan hallintaa työssä on tehostettava.

Työryhmän mukaan väkivallan uhan hallinnassa ja turvallisuusjohtamisessa on huomattavia työpaikkakohtaisia eroja. Tilastojen perusteella työssä kohdattua väkivaltaa esiintyy eniten tietyillä aloilla, joita ovat esimerkiksi turvallisuus-toimiala, sosiaali- ja terveydenhuoltoala, hotelli- ja ravintola-ala, kuljetusala, kaupan ala ja opetusala. Kaikissa tehtävissä näilläkin toimialoilla todennäköisyys

kohdata väkivallan uhkaa ei ole tavanomaista suurempi.

Myös työpaikan koolla on merkitystä. Väkivaltaa esiintyy tyypillisesti pienillä työpaikoilla, joilla resurssit väkivallan uhan hallintaan ovat rajallisemmat ja turvallisuusjohtamisen kulttuuri voi olla heikkoa. Arvioitaessa työntekijään kohdistuvaa väkivallan uhkaa, toimialaa tai työpaikan kokoa merkittävämpiä ovat kuitenkin työn piirteet. Väkivaltaa lisääviä piirteitä ovat esimerkiksi yksintyöskentely, työskentely yö- ja iltapäivä-aikaan sekä asiakkaan etuuksien käsittely.

Kuritusväkivallan hyväksyy entistä harvempi suomalainen

Kuritusväkivallan suosio vähenee jatkuvasti. Enää 15 prosenttia suomalaisista hyväksyy ruumiillisen kurituksen kasvatukseen. Pelkästään 2000-luvun aikana on ruumiillisen kurituksen hyväksyvien osuus vähentynyt peräti 19 prosenttiyksikköä.

Ongelmana on kuitenkin väkivallan tunnistaminen ja se, että asenteet ja teot aina eivät vastaa toisiaan. Kasvatukseen liittyviä lievempiä väkivallan tekoja ei edelleenkään tunnisteta väkivallaksi. Yli 20 prosenttia suomalaista pitää edelleen tukistamista tai luunapin antamista hyväksyttävänä kasvatukseen. Jopa 25 prosenttia kertoi myös tukistaneensa.

Hyvään suuntaan ollaan kuitenkin menossa. Esimerkiksi vuoden 2006 kyselyssä 45 prosenttia kertoi tukistaneensa ja vuonna 2012 vielä 36 prosenttia. Myös sormille näpäytykset ovat vähentyneet vastaavalla tavalla. Vuonna 2006 sormille lasta oli näpäyttänyt 30 prosenttia vastaajista, vuonna 2012 vielä 23 prosenttia ja tänä vuonna enää 13 prosenttia. Piiskaaminen on sen sijaan käytännössä loppunut kokonaan. Vuonna 2006 vastaajista seitsemän prosenttia kertoi antaneensa lapselle piiskaa, vuonna 2012 enää kaksi prosenttia ja tänä vuonna nolla prosenttia.

Tiedot käyvät ilmi Lastensuojelun

Keskusliiton Taloustutkimuksella teetettävästä kyselystä, johon vastasi tammi-helmikuun aikana 1062 15–79 -vuotiasta henkilöä. Liitto on teettänyt vastaavaanlaiset kyselyt myös vuosina 2004, 2006, 2007 ja 2012.

Keväällä alkoi kuritusväkivallan vastainen kampanja "Tuntea saa. Teko on valinta" (tunteasaa.fi). Lastensuojelun Keskusliiton, Ensi- ja turvakotienliiton ja Emma ja Elias -ohjelman yhteisellä kampanjalla halutaan muistuttaa, että myös henkinen väkivalta on väkivaltaa ja kiihtyvistä tunteista huolimatta aikuinen voi aina valita, miten toimii.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä puutteita Euroopassa

Useissa Euroopan maissa on puutteita lasten väkivallan ja itsensä vahingoittamisen ehkäisyn lainsäädännössä, sen toimeenpanossa tai valvonnassa. Tiedot käyvät ilmi *European Child Safety Alliancen* 29 EU-jäsenmaassa tehdystä selvityksestä.

EU:n alueella kuolee vuosittain 35 000 alle 20-vuotiasta lasta ja nuorta. Arvioilta joka neljäs kuolema aiheutuu tapaturmista, itsemurhista ja väkivalta. Suomessa kuolee tapaturmien seurauksena vuosittain keskimäärin 70 alle 20-vuotiasta lasta ja nuorta (vuosina 2008–2012). Henkirikoksen uhrina kuolee vuosittain keskimäärin noin 10 lasta ja nuorta. Nuorten (10–19-vuotiaat) tekemiä itsemurhia tilastoidaan vuosittain Suomessa noin 40.

Suomessa lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ohjaava lainsäädäntö ja sen toimeenpano ovat pääosin kunnossa, mutta kokonaisvaltainen kansallinen

strategia puuttuu. Kriittikkiä Suomi saa raportissa seurannan ja valvonnan puutteista. Toimiva ja tehokas lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy edellyttää monialaista ja avointa tiedonsiirtoa ja yhteistyötä asian parissa työskenteleviltä eri alojen ammattilaisilta.

European Child Safety Alliancen raporttiin on ensi kertaa koottu kattavasti tietoja EU-alueen kansallisista toimista lapsiin kohdistuvan väkivallan ja itsensä vahingoittamisen ehkäisystä. Raportti perustuu kansallisten poliitikkojen ja asiantuntijoiden tekemään arviointiin koskien johtajuutta, lasten oikeuksia, resursseja, tietojärjestelmiä ja tiedonkeruuta. Lisäksi raporttiin on koottu kunkin osallistujamaan profiileja, joissa kuvataan kansallisia toimia lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ja itsensä vahingoittamisen ehkäisystä näillä teema-alueilla.

Raportti saatavilla www.childsafetyeurope.org.

■ Rikoksantorjuntaneuvosto etsii **innovatiivista ihmiskauppaa ehkäisevää hanketta**. Kansallisen kilpailun voittaja edustaa Suomea syksyn Euroopan rikoksantorjuntakilpailussa. Ihmiskaupan torjuntaa ovat esimerkiksi:

■ toimet, joilla pyritään estämään ja vähentämään ihmiskaupan kysyntää

■ toimet, joilla pyritään lisäämään tietoisuutta ihmiskaupasta ja vähentämään lasten riskiä joutua ihmiskaupan uhreiksi

■ toimet, joiden avulla voidaan tunnistaa ja auttaa mahdollisia uhreja.

Kilpailuehdotukset 8.8. mennessä. Lisätietoja www.rikoksantorjuntaneuvosto.fi.

■ Rikoksantorjuntaneuvosto ja Vantaan kaupunki järjestävät yhteistyössä vuoden 2014 **rikoksantorjuntaseminaarin 16.–17.9.** Tiedekeskus Heurekaassa Tikkurilassa. Tilaisuus on samalla rikoksantorjuntaneuvoston 25-vuotisjuhlaseminaari. Seminaari keskittyy paikalliseen rikoksantorjuntaan.

Ilmoittautumiset 5.9. mennessä osoitteessa www.rikoksantorjuntaneuvosto.fi.

Luovat menetelmät edistävät dialogia

Tallinnassa toimiva ja 2013 perustettu järjestö "Restoratiivisen oikeuden tutkimuskeskus" järjesti huhtikuussa koulutustilaisuuden, jossa brittiläinen sovittelun kehittäjä **Marian Liebmann** haastoi osallistujat etsimään ja käyttämään uusia menetelmiä konfliktin ratkaisussa. Vuorovaikutuksessa kannattaa hyödyntää myös sanatonta viestintää ja ilmaisua mm. taiteen ja piirtämisen keinoin.

Restoratiivisen oikeuden menetelmien keskeisiä tavoitteita ovat uhrin ja tekijän kohtaaminen. Tekijä voi ottaa vastuun teostaan ja korjata aiheuttamansa vahingot ja mielipahan uhrille. Kohtamisesta hyötyvät parhaimmillaan sekä sovittelun osapuolet että koko yhteisö. Dialogin avulla rakennetaan keskinäistä ymmärrystä osapuolen välille. Sovittelijan tehtävä on mahdollistaa kaikille osapuolille tasapuolinen kokemusten, tunteiden ja tarpeiden ilmaiseminen ja kuulluksi tuleminen. Aina vuorovaikutus ei synny luontevasti, sillä kaikilla ei ole kykyä tai valmiuksia sanalliseen ilmaisuun tai kokemukset ovat niin ikäviä, että niitä on vaikea ilmaista sanoin. Syynä voi olla esimerkiksi erilainen kieli tai kulttuuri, vihan tai häpeän tunteet, keskittymisongelmat, traumat tai tottumattomuus puhumiseen.

Pitkän linjan restoratiivisen oikeuden kehittäjän, tohtori Marian Liebmannin koulutuksen lähtökohtana oli lukkiutuneiden sovittelutilanteiden ratkaiseminen luovia menetelmiä käyttäen. Entinen brittiläisen sovittelun kattojärjestön toiminnanjohtaja Liebmann on myös taideterapeutti. Eläkkeelläkin hän toimii konsulttina ja jatkaa kouluttamista mm. luovista konfliktinratkaisu- sekä vihanhallintamenetelmistä niin Euroopassa kuin Afrikassakin.

Liebmann painotti, että restoratiivisen oikeuden periaatteiden toteuttami-

nen on niin tärkeää, että on sovittelijalla hyvä olla erilaisia luovia tapoja vuorovaikutuksen edistämiseen ja osapuolten keskinäisen ymmärryksen lisäämiseen. Kun sovittelijalla on riittävästi valmiuksia, kokemusta ja rohkeutta, hän antaa osapuolten vaikka piirtää tai maalata kokemuksiaan, tunteitaan ja ratkaisuvaihtoehtoja.

Liebmann ei päästänyt perinteisiin luennointimenetelmiin tottuneita koulutukseen osallistujia helpolla, sillä seminaari rakentui keskinäiselle vuorovaikutukselle ja harjoituksille, joissa osallistujat joutuivat miettimään myös itsetunteistaan, asenteitaan ja ymmärrystään konflikteista. Tärkeää oli kuunnella ja kunnioittaa toisen erilaista tapaa ajatella, ilmaista mielipiteitään ja hahmottaa konfliktitilanteita. Liebmannin mukaan erikäiset ja eritaustaiset asiakkaat voivat hyötyä taiteen keinoista, sillä ne voivat auttaa asiakkaita hallitsemaan, hillitsemään ja ilmaisemaan tunteitaan. Liebmann kertoi työskennelleensä esimerkiksi vankien ja moniongelmaisten nuorten kanssa. Luovat menetelmät voivat auttaa sovittelussa myös ymmärtämään omia ja vastapuolen tunteita, vihan syitä ja vaikutuksia.

Seminaariin osallistui sekä virolaisia että suomalaisia sovittelun, poliisin ja vankilatyön ammattilaisia. Lisäksi osa osallistujista sovitteli perheasioita ja huoltajuusriitoja ja osa työskenteli nuorten rikoksentekeijöiden kanssa. Seminaarin osallistujat uskoivat hyödyntävänsä päivän antia ainakin sovittelijoiden koulutuksessa ja omissa arjessaan. Erityisen hyvin luovat menetelmät soveltuvat osallistujien mielestä sellaisiin tilanteisiin, joissa sanallinen dialogi on vaikeaa, esimerkiksi ei ole yhteistä kieltä tai kulttuuria tai konfliktin taustalla on monenlaisia ongelmia tai traumoja.

Vuoden naapurusteke on uusille naapureille puhuminen

Suomen Pakolaisapu on palkinnut ensimmäisen kerran Vuoden naapurusteon. Palkinnon saa tamperelainen VVO:n taloyhtiön asukastoimikunnan puheenjohtaja **Veli-Pekka Korhonen**.

– Kun yhtiöön muuttaa uusia asukkaita, Korhonen toivottaa heidät tervetulleeksi ja ilmoittaa olevansa käytettävissä, mikäli tulee kysyttävää yhteisistä pelisäännöistä tai tilojen käytöstä. Jos yhteistä kieltä ei ole, hän etsii tulkikseen samaa kieltä puhuvan alueella jo asuvan ihmisen, kertoo Korhosta suositellut **Asta Lahtinen** Tampereen VVO:lta.

Korhonen ei halua "tuputtaa neuvoja vaan olla helposti lähestyttävä". Lähestymistapa toimii. Taloyhtiöstä ei juuri tule häiriöilmoituksia isännöitsijälle, sillä talossa vallitsee hyvä henki ja asiat hoidetaan puhumalla, ennen kuin niistä kasvaa suuria konflikteja. Vieraan kielen puhuminen tai vieraasta kulttuurista tuleminen ei ole hänestä ongelma. Jos ristiriitoja tulee, ne pitää ratkaista aina tapauskohtaisesti.

– Kun ihmiset kohtaavat ja puhuvat keskenään, pienistä ristiriidoista ei kasva suuria konflikteja. Puhuminen vähentää toisistamme tekemiämme väärinymmärryksiä ja stereotyyppisiä tulkintoja, jotka tekevät vuorovaikutuksen hankalaksi ja heikentävät luottamusta ja turvallisuuden tunnetta asukkaiden välillä, sanoo **Miriam Attias**, naapurusteon sovittelua ja asumisopastusta kehittävä Kotilo-projektin johtaja. /RK

Välitilasta pois

Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry. järjesti toukokuussa Kulttuurikeskus Caisassa seminaarin, jonka teemana oli ”maahanmuuttajat ja rikokset”. Aamupäivällä vanhemmat konstaapelit **Teemu Metsäpelto** ja **Janne Korhonen** Helsingin poliisilaitokselta kertoivat poliisiin ennalta estävästä toiminnasta ja sen haasteista. Tilaisuudessa keskusteltiin vilkkaasti myös maahanmuuttajista rikosten uhreina ja rikosten tekijöinä ja rikosten ehkäisemisen mahdollisuuksista. Tilaisuus oli osa oikeusministeriön rahoittamaa hanketta ”Rikoksentorjuntaa selkokielellä.”

Iltapäivällä seminaarissa menttiin myös yksittäisten ihmisten kokemusten tasolle, sillä **Kiamars Baghbanin** uunituore kirja ”Miksi aina maahanmuuttajat?” syntyi hankkeen tuloksena ja julkaistiin seminaarissa. Baghbani sivuaa sympaattisessa kirjassaan paikoin herkkiä aiheita, pohtii kulttuurien välisiä eroja ja rikosten taustalla olevia tekijöitä. Hän ei halua

esiintyä asiantuntijana, vaan korostaa yhdistelleensä maahanmuuttoasioista saatuja kokemuksia ja fiktiota. Niitä hänelle on kertynytkin 30 vuotta sitten kotimaasta paettuaan, 20 vuotta Suomessa asuttuaan ja tehtyään työtä maahanmuuttajien kanssa ja maahanmuuttajayhdistyksissä. Kirjoittaja on halunnut löytää kirjaansa tasapainon, sillä lukijan niskaan ei kaadeta vain maahanmuuttajien ongelmia, vaan tuodaan esiin myös suomalaisia kuvaavia esimerkkejä. Ja toisaalta, kuten Baghbani kuvaa, samat rikosten tekemisen riskitekijät osuvat myös moniin suomalaisiin.

Seminaarissa keskusteltiin vilkkaasti siitä, kuinka yhteiskunnalliset ongelmat ovat meidän kaikkien yhteisiä ongelmia ja niiden ehkäiseminen yhteinen haaste. Olemme siis kaikki samassa veneessä ja maksamassa samoja kustannuksia. Jos maahanmuuton jälkeen syntyvään lähes väistämättömään ”välitilaan” joutuu jäämään lillumaan liian pitkäksi aikaa, kuva

yhteiskunnasta ei muodostu kutsuvaksi vaan syrjiväksi. Tällaisessa ”välitilassa” lähtömaan koodit eivät päde eivätkä uuden maan koodit ja säännöt ole tulleet vielä tutuiksi. Maahanmuuttajat ovat joka tapauksessa hyvin moninainen ryhmä ja joillekin kulttuurishokki suurempi kuin toisille.

Baghbanin nauttii miksi-kysymysten esittämisestä ja rohkaisee suomalaista lukijaa ymmärtämään, miksi toisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista tuleva henkilö toimii ja reagoi kuten tekee. Välitilaan jäämisen ehkäisemiseksi tehtävässä työssä kannattaa kuitenkin hyödyntää sitä erityisosaamista, jota vuosikausia maahanmuuttajien kanssa tehty tuo on tuonut tullessaan. Kuten Baghbani seminaarissa totesi, tämä lyhyt kirja oli vasta ikkunan avaus ja joka sivusta voisi tehdä uuden syvemmälle luotaavan kirjan.

Kiamars Baghbani (2014) Miksi aina maahanmuuttaja? Kulttuuritarha ry.

Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2013

Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan 15–74-vuotiaista suomalaisista 7 % oli vuoden 2013 aikana joutunut läimäisyyn tai sitä vakavamman väkivallan kohteeksi. Uhkailua oli kokenut 10 % vastaajista. Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi oli joutunut 4 %. Heistä 17 % ilmoitti heihin kohdistuneiden tekojen tulleen poliisiin tietoon. Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden yleisyys oli vuonna 2013 samalla tasolla kuin vuotta aiemmin.

Lähes joka kolmas (28 %) 15–74-vuotias oli vuoden aikana pelännyt joutuvansa väkivallan uhriksi iltaisin kodin ulkopuolella. Kodin ulkopuolella tapahtuvaa

väkivaltaa oli pelätty useammin kuin työpaikalla tapahtuvaa väkivaltaa. Vähäisintä oli perheväkivallan pelko. Naiset välttivät selvästi miehiä useammin jotakin kotinsa lähistöllä olevaa paikkaa väkivallan uhan vuoksi.

Polkupyörävarkaudet ja autoihin kohdistuneet vahingonteot olivat yleisimmät yksityisomaisuuteen kohdistuneet omaisuusrikokset. Noin joka kymmenes polkupyörän omistava vastaaja raportoi polkupyörävarkaudesta. Tavarain tai palvelun ostamisen yhteydessä tapahtuneesta huijaamisesta ilmoitti noin 4 % vastaajista. Kodin ulkopuolella tapahtuneesta henkilökohtaisen omaisuuden va-

rastamisesta ilmoitti 3 %. Omaisuuteen kohdistuvista teoista polkupyörän varastaminen, autosta varastaminen sekä asuntoon tai sen varastotilaan murtautuminen olivat vähentyneet vuoteen 2012 nähden.

Kansalliseen rikosuhritutkimukseen vastasi vuonna 2013 noin 7000 henkilöä. /RK

Petri Danielsson, Venla Salmi & Reino Sirén: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2013. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 37/2014.

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus- alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa + alv. 10 %. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, nettilomakkeella (www.haaste.om.fi) tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa + alv. 10% /4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päätymisestä (laskutusväli 12 kk)
 - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki